

XIV. A papi malmok

A megtermelt gabonát évszázadok óta malmok őrölték meg. Maga a malom szó és a hozzá kapcsolódó molnár kifejezés szláv eredetű, amit már a X. század vége előtt megismerhetett a magyarság. Ez minden bizonnyal vízimalom lehetett, mert a XI. században már egész sor malmot emlegetnek a Bakonyban. Feltehetőleg ennél később terjedtek el a jószággal működtetett szárazmalmok, míg a nyugatról származó szélmalomok csak a XVII. században tűntek fel, de igazán csak a következő században terjedtek el.¹

A Hejő-patak számos malma közül Papiban már a XV. században működött egy. 1466-ban a helyi molnárt, Tamást is meghívták a környék molnárai közül ahhoz a perhez, ami a sajládi pálosok és a szalontai nemesek között bontakozott ki egy Hejőre épített új malom miatt.²

1476-ból azt tudjuk, hogy a Papiban lévő, az egri püspökség tulajdonát képező malmot a falu jobbágyainak kellett karban tartani.³ Más információink a középkori malomról nincs, hogy mikor pusztult el, nem tudjuk. Valószínűleg a XVI. század első felében, talán az 1544-es török támadáskor, hiszen az 1557-es urbáriumban már szó sincs papi malomról.⁴

A XVIII. században a betelepülés után még sokáig nem volt a faluban malom. 1770-ben, a Mária Terézia-féle kilenc kérdőpontos vizsgálat punctumaira adott feleletekben a lakosok panaszkodtak, hogy egy-két mérföldnyire voltak kénytelenek malomba járni.⁵

A helyi közbirtokosok 1829-ben határozták el, hogy malmot építtetnek a Hejőre. 1829. május 22-én megbízták a kistokaji Kassai Györgyöt, hogy készítse el a malmot. A szerződésbe belefoglalták, hogy a malom beindulását követő 13 évig – minden nemű árenda nélkül – an-

1. Balassa–Ortutay, 1979. 209.

2. Dobrossy, 1996, 312–313.

3. MOL. U. et. C. E. 156. 104:1/1476.

4. Uo. 1:3/1557.

5. Tóth, 1991. 105.

nak haszna Kassaié, s a malom csak a 13. évet követő becsú után ment volna a papi nemesek tulajdonába.

Az építés lassan haladt, így a malom csak 1830. november 11-én kezdett őrölni, de pár hónap múlva elromlott. Ezt követően a nemesek Kassai ellen fordultak. Megvádolták, hogy nem felügyelte rendesen az építést. Kassai cáfolta a vádakat, de a közbirtokosoknak ez nem volt elég. A szolgabírótól kértek segítséget, aki utasította Kassait, hogy 1832. június végéig tegye rendbe a vályogból és sárból épült malmot, valamint a zsilipet és a gátat. Kassai időközben meghalt, s így özvegyére, nemes Kóródy Máriaára hárult a feladat, hogy kiegyezzen a papi nemesekkel. Ez nem történt meg, ugyanis arra hivatkozva, hogy a szerződésben nem volt kikötve, hogy férje halála után a malom más kezére nem mehet, mint örökös a malom őt illető jogát átruházta sógorára, Kassai Pálra.⁶ Sajnos mást, ennek a malomnak az építéséről, használatáról nem tudunk.

A XIX. század második felében is működött egy malom a faluban, de hogy az azonos-e a Kassai által építettel, nem tudjuk. Annyi ismeretünk van róla, hogy az a község északi határában, a vasútállomás felé vivő út északi oldalán, egy kis dombháton állt. Molnárra, gazdája egy bizonyos Ábrahám bácsi volt. Az 1910-es években már nyomai nem látszottak. Helyén a helyi hagyomány szerint sokszor találtak kincseket, a „molnár ezüstjeit”, aki a betyárok elől rejtette el azokat.⁷

A Hejő szabályozása után Tatay Sándor épített vízimalmot a Hejőre. Tatay Egerből származott, s a papi határ keleti részén egy dombosabb helyen vett magának kb. 1 régi magyar holdnyi földterületet, melyen a Hejő éppen keresztül folyt. Ott építette fel az új vízimalmot kőből, téglából, kényelmes lakóházzal 1905-ben.⁸

A papi malom.

(Sztankovics Kálmán festménye. Fotó: Takács L.)

6. B.-A.-Z. M. Lt. IV. A. 501/e. 2730/1832.

7. SRKA. Kf. 704. Szikszay, 1978. 11–12.

8. Uo. 13–14. ill. B.-A.-Z. M. Lt. IV. B. 818. 595/1905.

A malom alulcsapós volt, nagy lapátkerekkel, melynek a zsilippel felduzzasztott Hejő az alját csapdosta, forgatva a malom szerkezetét, melyben 2 db. hengerszék, egy lisztet őrlő malomkő és egy takarmánykukorica daráló volt. Gondot okozott Tataynak a Hejő szeszélyes vízjárása. Az nyáron annyira elapadt, hogy alig bírt egy hengert lassan elhajtani. Az 1916 táján felszerelt saját áramfejlesztő (dinamó) is alig működött, a villanyégők legtöbbször csak pislácoltak. Tatay úgy próbált segíteni a dolgon, hogy bérbe vette a helybeli Blum János cséplőgép tulajdonos egyik motorját, s a víz mellett azzal akarta a kerek hajtását megoldani. Bosszúságára ez nem vált be, mert a kezdetleges motor annyira rázta az épületet, hogy az őrlés lehetetlenné vált. A Tatay család végül 1919-ben eladta a vízimalmot Trapli Bélának és egy Dombi nevű embernek, akik más faluból valók voltak.⁹

Dombi még földet is bérelt a községben, s a Nagy László-féle házban lakott. Megpróbálták rentábilisan üzemeltetni a malmot, de 1925-re tönkrementek. 1925 körül azt eladták az Eger környékéről idekerült Holczheimer Antalnak.¹⁰

Holczheimer igyekezett a malmot jó állapotba hozni, s az őrlőtöket odacsalogatni, akiket gyakorta kínált jó borral. 1936 körül a régi, elvetemedett és nyöszörgő lapátkereket lecseréltette, s egy vízi turbinát építtetett bele, ami nagyobb hatásfokkal működött. A malom mellett kerteszetet létesített, ahol öntözte a földet, ami akkor ritkaság volt a faluban. Szarvasmarhát tartott és sertéseket is hizlalt. Jól gazdálkodott. Állítólag a szociáldemokrata érzelmű gazdát és molnármestert egyszer Veress Péter író is meglátogatta.¹¹

Maga a malom téglából épült, 25x40 méteres alapterületen és 19–20 méter magasán, alatta mély pincével. A malom alatt volt még egy alsómalom, ahol a gépház kapott helyet. Külön magtárral rendelkezett, s ha az megtelt, az alsómalomba hordták a termést. A malomtól 2–3 méterre folyt a Hejő. A malmot a patak vize üzemeltette duzzasztógát segítségével. A malomtól balra állt egy istálló, ami előtt kutat fúrtak, amit aztán kőből raktak ki.¹²

A malomban reggel 4 órakor kezdődött a munka. A főmolnár Holczheimer Antal volt. Molnárként dolgozott ott Czakó Dániel is. A molnárlegények az őrlésért voltak felelősek. A zsákolókat inasoknak hívták.

9. Uo. 16.

10. Uo. Dombi „híres” zongoráját ugyanekkor vette meg Tóth Kálmán.

11. Uo. 16–17.

12. MNM. EA. 22042. Benne Juhász Jolán: A hejőpapi malom történetéhez (özv. Balogh Jánosné, született Mudella Zsuzsanna elmondása alapján).

Összességében reggeltől estig, kb. 20–30 ember dolgozott a malomban. A molnár lapáttal vette ki a vámot a zsákból. Minél fehérebb és finomabb szemcséjű volt a liszt, annál értékesebb volt a búza vagy a gabona. A nagyon finom lisztet nulláslisztnek nevezték. Az elsősütésű kenyéren onnan tudták, hogy milyen volt a búza, hogy megvizsgálták a kenyér belsejét. Ha az ritka volt és könnyű, akkor jó minőségű búzából őrölték a kenyérnekvaló lisztet.¹³

A malom hírét nem csak jó munkája vitte szét a vidéken, hanem azok az emberek is, akik megszálltak a malomban, jobbára a tulajdonos vendégeként. Ha vacsorát, bort kaptak, mindig visszatértek. Holczheimer figyelt erre. Kénytelen is volt, mert a malmok között valóságos versengés dúlt a kuncsaftokért. Sokan a papiak közül is a mezőcsáti Dudka- vagy a Brájer-féle malomban őröltettek. Ezek olajtüzelésű, gőzzel működő kazánokat alkalmaztak.¹⁴

A II. világháborúban az oroszok kifosztották a malmot, az istállóban talált lovakat elvitték.¹⁵ Holczheimer Antal ugyan a malmot újra üzembe helyezte, de annak már hol volt, hol nem volt vize, attól függően, hogy a hejőkeresztúri zsilip le volt-e eresztve. 1949-ben a többi malommal együtt ezt a malmot is államosították, az utóbb a tsz tulajdonába került, bár Holczheimer 1969-ig még ott lakott.¹⁶

A tsz gondatlansága miatt a malom állaga fokozatosan romlott. 1975 körül lebontották az egész telepet, s mint ócska építőanyagot vásárolták meg a környékbeliek.¹⁷

A Petőfi Mg. Tsz., mely egyesült a hejőbábaival, a malom helyett sokáig egy nagy kalapácsos darálót üzemeltetett, ami a háztáji gazdaságok részére darálta a takarmányt.¹⁸

Még egy kisebb malomról kell megemlékezni Hejőpapiban, amit csak „Paprika-törőnek” neveztek. Az 1800-as évek végén az utolsó ilyen Illésy András tulajdonában volt. Az akkoriban nagy mennyiségben termesztett csípős paprikát őrölték meg vele.¹⁹

13. Uo.

14. Kiss, 1995. 10.

15. MNM. EA. 22042.

16. SRKA. Kf. 704. Szikszay, 1978. 17.

17. Uo.

18. Uo.

19. Uo. 19.

XV. Hitélet, egyházak

A felekezetek

A település kora középkori egyházi életéről alig tudunk valamit. A IV. században a falunak már volt temploma, melyet Szűz Mária tiszteletére szenteltek fel.¹ Papja 1332 és 1335 között évi átlagban 16 garas pápai tizedet fizetett.² A XVI. századi török dúlások valószínűleg a templomot is elpusztították és a katolikus gyülekezet a faluval együtt megszűnt.³

A XVIII. században a betelepülő lakosság reformátusokból állt. Az 1787-es népszámlálási adatok szerint a 793 lakos közül csupán hárman voltak római katolikusok, míg a többiek reformátusok.⁴ A felekezeti megoszlást

tekintve a XX. századig abszolút többségben voltak a kálvinisták.⁵

A római katolikus templom felszentelése 1983. augusztus 14-én. Álló sor balról: Csatlós Lóránt, Sólyom Ferenc és Dávid Pál katolikus papok, jobbra Kádár László egri érsek.

(Fotó: Csatlós Lórántné tulajdona.)

1. Soós, 1985. 106.

2. Gyórfy, 1963. 750.

3. Soós, 1985. 106. ill. Várady, 1989. 119.

4. Barsi, 1991. 55.

5. Lásd a Népesség száma és összetétele című fejezetnél.

A csekély számú katolikusok a XVIII. században Emőd, majd 1828-tól Hejőkürt, míg 1870-től Hejőbába filiájához tartoztak.⁶ A még kisebb számú görög katolikusok lelki gondozását Hejőkeresztúr, az evangélikusokét Miskolc látta el.⁷ A helyi zsidók a mezőcsáti hitközséghez tartoztak, ott volt az anyakönyvi kerületük is.⁸

A reformátusok mellett jelentősebb lélekszámmal csak a római katolikusok rendelkeztek a faluban. Imaházukat az 1937–1938-ban Illésy Jánostól vásárolt

A katolikus templom.

(Fotó: Kovács Zs.)

házban alakították ki. Ugyanitt 1983-ban szentelték fel templomukat, amit adományokból építettek fel. A falunak önálló papja nincs, a Tiszaújvárosból átjáró plébános tart rendszeresen istentiszteleteket, általában minden szombat délután.⁹

Az utóbbi években néhányan a kisebb egyházaknál keresik a lelki üdvösséget.

A református gyülekezet temploma

Papit a XVIII. századi benépesüléstől döntően kálvinista köznemesek lakták.¹⁰ A gyülekezet az Alsó-borsodi egyházmegyéhez tartozva még 1697-ben alakult meg Heő-papi néven.¹¹ Az első istentiszteletre 1715-ben került sor, valamelyik nemes házánál. A falu első papja Keresztúri Tamás volt.¹²

A gyülekezet 1730-ban kezdte építeni templomát, melyhez a lakosok részéről anyagi segítséget nyújtott: Bizony István, Csiszár István, Kis János, Egyed Mihály Deák, Szűcs Ferenc, Veres Mihály, Kürthy György,

6. Turkovics, 1996. 159.

7. Uo.

8. Schweitzer, 1994. 844.

9. HPH. közlése.

10. Várady, 1989. 119.

11. SRKL. D., CXXXI., 74. 111., 730. B/18.

12. HPH. Benke, 1956. 3–5.

Eperjesi János, Nagy István, Gáspár László, Veres János, László Dezső, Illésy István, Tóth István, Szűcs András és Pányi János.¹³ Az 1768-as katolikus egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint ez, a templom alakja alapján hajdan a katolikusoké volt.¹⁴ Ezt azonban semmilyen más forrás nem támasztja alá. Arra is van feljegyzés, hogy a templom nem 1730-ban, hanem 1710-ben épült volna, de ez sem valószínű.¹⁵ A falut akkor még gyakorlatilag nem lakták, s ha a templom már akkor felépült volna, akkor 1715-ben miért nem ott tartottak istentiszteletet, annak miért egy magánház volt a helyszíne.

A templom épületéhez 1745-ben hozzáépítettek egy fatornyot, amely 1817 márciusáig állt fenn, akkor cserélték fel egy kőtoronnyal.¹⁶

Ez az első torony tulajdonképpen egy fa harangláb volt, melyben két harang volt elhelyezve. A nagyobbik több mint egy mázsát, a kisebbik fél mázsát nyomott. Ezt az 1759-es református egyházlátogatási jegyzőkönyvből tudjuk. Ugyancsak ebből a forrásból értesülünk arról, hogy a templom fából épült, és elég szegényes ingósággal rendelkezett. A templomi felszerelés 2 ezüst pohárból (az egyiket az eklézsia szerezte be, a másikat Veres János ajándékozta), 1 ezüst aranyozott tányérból, 1 ón kannából (Szűcs András és János ajándéka), 1 másik kisebb kannából, 2 ón kannából, 5 abroszból, 9 keszkenőből (abból 5 selyem, míg 4 fehér volt) valamint 2 ón keresztelő kannából és tányérből állt.¹⁷ Az említett haranglábát és az oratóriumot 1773-ban a gyülekezet a vármegye segítségével kívánta felújítani.¹⁸

Benke József református lelkész 1956-ban a régi egyházfeljegyzésekből és a presbirétiumi jegyzőkönyvekből összegyűjtötte az egyházi épületekre vonatkozó fontosabb adatokat.¹⁹

1770-ben épült meg a parókia épülete, melyhez a közbirtokosok a falu kasszájából 215 Ft-tal járultak hozzá.

1788-ban új templom építésébe kezdett a gyülekezet, amit 1790. október 30-án szenteltek fel.

1810-ben a templomot a déli oldalon, az úgynevezett cinteremmel kibővítették.

1817-ben a fatorny helyére – mint korábban láttuk – kőtornyot építettek.

13. Uo. 3.

14. Kovács, 1998. 94–96.

15. HPH. Benke, 1956. 3. ill. 6.

16. Uo.

17. SRKL. Kgg. II. 5. Ao. 1757.

18. B.-A.-Z. M. Lt. IV. A. 501/f. XXIV. VII. 715/1773.

19. HPH. Benke, 1956. 6–7. Az iskola épületeire vonatkozó feljegyzéseit itt mellőzzük.

1822-ben a torony és a templom falait megemelték, azt deszkával lefedték és új kőkarzatot építettek.

1826–27-ben befejezték a templom toldását.

1835-ben a torony magasságát 1 öllel és 2 lábbal megemelték. A toronygomb 1836. augusztus 16-án került felhelyezésre, nagy ünnepség közepette.

1856-ban készült el a ma is meglévő harangállvány.

1868-ban a torony tetejét faszindellyel fedték be, amit égszínkékre festettek.

1880-ban a templomtető kapott zsindelyburkolatot.

1882-ben új paplak épült 12 öl hosszan, 3 szobával, konyhával, spajzzal. Előbb náddal akarták fedni, utóbb azonban faszindellyel borították az épületet.

1890-ben mind a templomot, mind a tornyot felújították.

1901-ben a templomot cseréppel, a tornyot cinlemezzel fedték be. A toronygomb feltételére 1901. szeptember 15-én került sor. A toronygomba iratokat raktak, az akkori polgári- és egyházi vezetőség nevével. Ugyanebben az évben épült a lelkészlakhoz tartozó istálló is.

1906-ban épült teljesen újonnan a jelenlegi lelkészlakás.

1914-ben közadakozásból készült el a templomi orgona, amit Angster József és fia pécsi orgonakészítő készített el. Ennek költségeit 1891-től fokozatosan teremtették elő. Az orgona építéséhez kötődő első „adományt” egy 1891-ben tartott táncmulatságból befolyt 146 Ft jelentette. A 16 változatú orgona 4 000 koronába került. Először 1915. március 24-én szólalt meg. A II. világháború alatt az oroszok bevonulása idején a sípok és a fafújtató nagyobb része elpusztult, csak a külső faváz maradt meg.

1912-ben épültek a lelkészlakás udvarán a melléképületek: mosókonyha, magtár, tyúk- és sertésól.

1927-ben a templomot betonkerítéssel körülkerítették, míg a lelkészi kert köré léckerítést húztak.

1928-ban a lelkészlakot kívül-belül felújították, az összes helyiséget kimeszelték, az ablakokat és az ajtókat az eredeti barna színről világos szürkére festették.

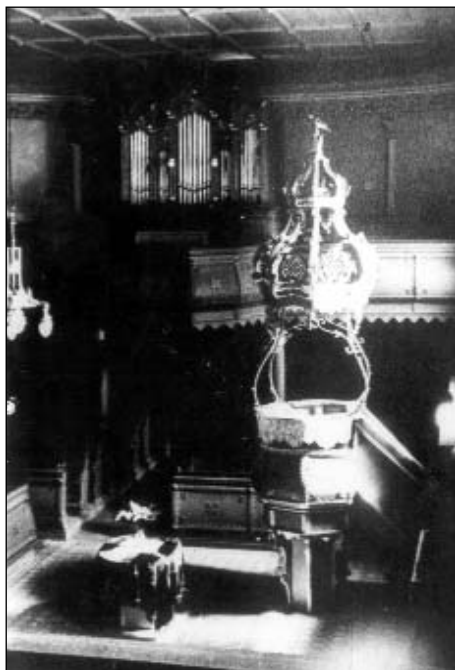
A református templom 1940 januárjában a Kisközből nézve.
(SRKL. K44. VI. 7. Dr. Szikszay Kálmán.)

1948–1949-ben a templomot és a tornyát kívülről újra vakolták.

Ezekhez a feljegyzésekhez néhány megjegyzés kívánkozik. 1788-ban, amikor az új templom építését elkezdték, 2 500 szekér harsányi és bükkaranyosi kőre volt szükségük, de csak 96 vonómarha volt a faluban, ezért húzódott több mint két évig az építkezés.²⁰ A helyi hagyomány szerint úgy kaptak engedélyt a templom építésére, ha az emődi templomhoz is annyi követ fuvaroznak, mint a magukéhoz. (Valószínű, hogy ingyen kapták a követ és az emődi út volt a fizetség érte.)²¹

A lelkészlak kertje és udvara régebben nem a mai kiterjedésű volt. Az udvar nyugati határa a mai parókia épület nyugati részén, kb. 4 méterre az új épülettől húzódott merőlegesen a Templom utcára. A kerítésen túl szabad tér volt, közepén gémeskúttal. Ezen a Templom téren parkíroztak és forogtak esküvőkor a lakodalmas szekerek, itt itatták a gulyát, a csordát. Ez a Templom tér kiterjedt a jelenlegi parókia és a templom között lévő kertre, az iskola udvarára is. Északi határa valószínűleg az 1700-as években a mai községháza melletti bejáró utca volt. A jelenlegi főutca vonala csak később, a XIX. század végén alakulhatott ki. A parókia és a templom közé eső szabad teret 1878-ban Asztalos Ferenc kérésére kerítette be az egyházközség. Azt Szabó Bertalan lelkész veteményes és gyümölcsös kertté alakította. Ugyancsak ő telepített 1906-ban a lakás elé 3x3-mas csoportokban fenyőfákat. Ezek később kiszáradtak, illetve kettőt 1942-ben egy nagy vihar tövestől kitépett.²²

A papi református templom 1964. január 24-én teljesen leégett. Csütörtökre virradó éjszaka – a későbbi vizsgálat megállapítása szerint – gondatlanságból a karzaton keletkezett a tűz. Hajnal 3-kor vették észre, amikor a lángok már egy órája pusztítottak. A tűz martaléka lett a temp-

Szószerk a templomban a templom leégése előtt.

(Fotó: Dr. Zongor Zoltánné tulajdona.)

20. Várady, 1989. 120.

21. SRKA. At. 640. Benke, 1934.

22. HPH. Benke, 1956. 7. ill. Kováts, 1942. 499.

lombelső berendezése, a tetőzet és a torony is. A tűzoltók hiába érkeztek meg Miskolcra, Mezőkövesdről és Tiszaszederkényből, a templom pusztulását már nem tudták megakadályozni.²³

A templom leégéséről szóló első híradások után rögtön megindultak az önkéntes adakozások. Részben a Reformátusok Lapjának a szerkesztőségébe, részben közvetlenül Hejőpapiba küldték az adományokat. Voltak, akik pénz helyett szellemi terméket vagy berendezési tárgyakat adományoztak. Füle Lajos budapesti építész-mérnök sok ezer forintot igénylő újjáépítési tervet készített, amit ajándékképpen a gyülekezetnek adott. A szőnyegekre sem kellett pénzt fordítani, mind ajándékképpen gyűlt össze.²⁴

Az újjáépítés költségei – akkori áron – közel 1,5 millió forintot tettek ki. Új anyagként beépítést nyert: 23 ezer téгла, 370 mázsa cement, 164 mázsa mész, 185 mázsa vasanyag, 300 m³ homok és kavics.

Az adakozásban 540 gyülekezet vett részt, melyek mintegy 480 ezer forintot küldtek. 570 egyéni adomány érkezett 98 657 forint értékben. A külföldről érkezett adományok összege 83 337 forint volt. A legnagyobb együttes adomány a borsodi egyházmegye gyülekezeteié: 184 ezer forint, ezek között összecsúszva leg többet a miskolci-felsővárosi gyülekezet adta: 14 ezret (és még 6 templomi padot). A lélekszámhoz viszonyított legnagyobb adomány a kis hejőszalontai gyülekezet 3 400 forintja. A legnagyobb egyéni áldozat Ó. Nagy Sándorné és Molnár Magdolna hejőpapi testvérek adománya, akik házukat eladva, a 23 ezer forintos vételárat fizették be a templomépítésre. Más vallású testvérek adománya 4 650 forintot tett ki.

**Az égő templom különböző fázisokban
1964-ben.**

(Fotók: Dr. Zongor Zoltánné tulajdona.)

23. ÉM. 1964. 19. szám. 6. p.

24. Reformátusok Lapja X. évfolyam, 18. szám. 1966. szeptember 18. 1-2. Az új templomra vonatkozó adatokat is innen vettük.

Az új torony magassága azonos volt a régivel: 37 méter, a kivitelezése egyszerű, egyenes vonalú. A templombelső beosztása megváltozott. Ezt az tette indokolttá, hogy mint mindenütt, Hejőpapiban is régóta fontos kérdés volt a templom fűtésének megoldása vagy legalábbis egy fűtendő gyülekezeti terem létesítése, esetleg a templom egy részének elfalazásával. Ez nem lett volna célravezető megoldás, mivel a belső magasság 8,5 méter. Az újjáépítés tervét Kovács Tibor építésmérnök már úgy készítette el, hogy a templom belsejének mintegy harmad része gyülekezeti terem lett, és hogy jól fűthető legyen, kétszintesre építették. A földszinten van egy száz személyes imaterem, melynek a templom nagyobbik részéhez vezető fala széthúzható vastag deszkafal. Az emeleten a karzaton kívül 3 helyiséget alakítottak ki. Benke József lelkipásztor beszédében többek között a következőket mondta: *„A régi templom, mely 1730–1964-ig állt fenn, fakazettás mennyezetével, orgonájával, sok szőnyegével és terítőjével a gyülekezeti tagok templom szeretetét bizonyítja. Az adományozók neveit, a korabeli szokással ellentétben Hejőpapiban sohasem tüntették fel. Egyszer megrepedt az egyik harang. Egy gazda felajánlotta, hogy megönteti saját erejéből, ha az ő nevét is ráöntik a harangra. A presbitérium szükségből belement ebbe, de kikötötte, hogy az adakozó életében lehet csak ott a neve. Temetése utáni napon ünnepélyesen le is reszelték. A mostani újjáépítés során sem szerepel az adományozók neve sehol, azonban bizonyára fel van írva annál, Aki mindent vizsgál és tud.”*²⁵

Az újjáépített templom felszentelésére 1966. szeptember első vasárnapján került sor. Több ezres tömeg gyűlt össze Hejőpapiban. A legtöbben a Tiszáninneri egyházkerületből érkeztek, de jöttek hívők Baranyából, a Balaton mellől, Debrecenből és a Szamos mentéről is. Ablonczy László borsodi esperes és Benke József helybéli lelkipásztor köszöntötte az egybegyűlteket, Ráski Sándor püspököt és a hívek élén megjelent mintegy 80 lelkipásztort. Ez alkalommal szólalt meg először az újjáöntött nagy harang, mely a korábban elkészült kisebbikkel egyszerre megszólalva hirdette az istentisztelet kezdetét. A templombelső zsúfolásig megtelt, míg több ezren a templomkertben a nyitott ajtón és az ablakon át, illetve kihelyezett hangszórók segítségével hallgatták az istentiszteletet. Az istentisztelet után a gyülekezet ünnepi közgyűléssé alakult, majd dr. Újszászy Kálmán egyházkerületi főgondnok köszöntötte a hejőpapi gyülekezetet.²⁶

25. Uo. 2.

26. Uo. 1–2.

Az új templomban az orgona előtt áll az alacsony szószék. A torony felőli karzat a korábbinál jobban beépült, alatta nyitható válaszfalal elzárt 12 méter hosszú gyülekezeti terem nagyobbíthatja meg 100 ülőhelyével a templomteret. A templombelső 10x16 méteres terében és a karzaton 200 ülőhely van, mennyezete vakolt. A torony egyszerű gúlasisakkal épült újjá 37 méter magasságig. A templom keleti vége félkörívesen záródik, innen elmaradt a karzat, helyébe került az új orgona, amelyet a Fővárosi Orgonaművek épített 1968-ban öt-hat+három változattal. A templom mindkét harangját Ducság István öntötte újjá Órszentmiklóson, mert a régiek a tűzvészben elolvadtak. A 483 kg-os 1965-ben, a 233 kg-os 1966-ban készült el.²⁷

A református templom 2001-ben.

(Fotó: Kovács Zs.)

A régi harangok közül az elsőt 1762-ben öntette az eklézsia 225 Ft-ért. 1773-ban már három harangja volt a gyülekezetnek. Ezeknek mi lett a sorsuk, nem tudjuk. 1846-ban közadakozásból egy új nagy harangot szereztek be Bernecker Mátyás öntőtől, Egerből.²⁸ 1835-ben is készítettek egy kisebb harangot. 1898-ban a gyülekezet újra három haranggal rendelkezett.²⁹ A három harangból kettőt 1917. február 9-én háborús célokra elvittek, s csak az 1846-ban öntött maradt a templomban.³⁰

A I. világháború után, 1922-ben az egyházközség két harangot rendelt. A nagyobbik költségét a Nyilas család által az egyházra hagyományozott ingatlan jövedelméből, a kisebbiket az egyházi pénztárból fedezték. A nagyobb, az úgynevezett „Zsanét harang” 233 kg-ot, a kisebbik 141 kg-ot nyomott. A nagyobbik felirata: magyar címer, „Nyilas Zsanét – Nyilas Sándor és Nagy Eszter leánya – hagyatékából a hejőpapi ref. egyház 1922”. A kisebbiké: magyar címer, „Isten dicsőségére a

27. Várady, 1989. 120. A régi templom 600 férőhelyes volt. Kovács, 1942. 499.

28. HPH. Benke, 1956. 30–31.

29. SRKL. D., CXXX., 74. 111., 730. B/18.

30. HPH. Benke, 1956. 30.

hejőpapi ref. egyház”. Utóbbi kis harang a II. világháborúban elpusztult, azt 1944 novemberében ledobták a toronyból.³¹

A harangokhoz kapcsolódik a fentebb már említett, az új templom felszentelésekor Benke tisztelendő úr által elmondott eset. Papiban nem volt szokás, hogy az adományozók nevét megörökítse az egyház, legyen szó úrasztali terítőről, harangról vagy bármi másról. 1762-ben, amikor a gyülekezet 225 Ft-ért egy nagy harangot szerzett be, öreg Sólyom Pál 100 Ft-tal járult hozzá a költségekhez, kérve, hogy neve rá legyen öntve a harangra. A presbitérium a kéréshez csak úgy járult hozzá, hogy csak addig, amíg Sólyom Pál él. Sólyom Pál 1777-ben meghalt, s halála után valóban lereszelték nevét a harangról.³²

Az újjáépített templom vagyontárgyainak leltára 1966-ból a következőket sorolja fel:

1. Ön kancsó Szűcs András és Szűcs János adományából 1743-ból. 2. Ezüst kancsó Györky János és neje, Kiss Antónia adományából 1939-ből. 3. Aranyozott ezüst kehely 1610-ből. 4. N. Papi Vizsolyi János és hitvese. N. Komáromi Sándor Éva 1790-ben ajándékozott aranyozott ezüst kelyhe. 5. Aranyozott ezüst kehely 1889-ből. 6. Ezüst keresztelőkancsó 1955-ből egy gyermekeiért hálás édesanyától. 7. Ezüst tányér év nélkül. 8. Keresztöltéses terítő év nélkül. 9. Ezüst tányér 1816-ból, amit az eklézsia készített. Korábbi leltárból: 1 cin tányér 1854-ből Sólyom Ignáctól és Bertalantól, illetve 1 aranyozott ezüst kenyérsztó tányér 1841-ből, alján felirat: Pásztor Sára.³³

A lelkészilak 2001-ben.

(Fotó: Kovács Zs.)

31. Uo. 30–31.

32. Uo. 18. Az eset miatt Sólyom Pál özvegye és fia, András megharagudott, s csak azután békültek meg, amikor a presbitérium bemutatta nekik a Sólyom Pállal kötött írásbeli szerződést. Hasonló eset 1835-ben is lejátszódott. Némelyek felajánlották, hogy a toronygombot saját költségükön megcsináltatják, ha a nevük azon rajta lehet. A consistorium – ragaszkodva a becsületes hagyományokhoz – az ajánlatot elutasította, mondván annak árát viselje az eklézsia pénztára, de senki neve azon ne szerepeljen.

33. SRKA. At. 2977.

A templomban a XX. század második feléig szigorú ülésrend volt. A hívők gyakran összevesztek azon, hogy kit melyik szék illet meg. Az első feljegyzés ezzel kapcsolatban 1783-ból való: „Annó 1783. 6. ápril. A parochiában végeződött a templomban való székek felől. A templomban való székeken senki ne verekedjen, hanem ki hová tér oda üljön, de egymást ne húzzák, vonják, mert amit nyer, magának köszönje. Az ifjú legények pedig a karba járjanak, az öregeket ki ne szorítsák a székekből.”³⁴

Az első székredezési szabályrendeletet 1844-ben hozták meg, hasonló panaszokra reagálva.

„Egyházi tanácsunk rendületlenül tapasztalván a naponként növekvő templombeli rendtelenségeket, s némely elenyésző jog követelőinek igénytelen tolakodásokat s az ebből eredt kizorításokat azoknak, kik a Szentegyház felállítására tetemesebb áldozatokkal járultak e tekintetben felhivatottnak érezvén magát további rendtelenségek eltávolítására némely idvesnek remélt kísérleteket tenni. Ennek folytában határozottat a rendtartás.”³⁵

A rendtartás a beköltöztetettekre 5–80 Ft bérleti díjat vetett ki, attól függően, hogy ki hányadik székben óhajtott ülni. Ettől kezdve a presbitériumi üléseken állandósultak a székperek. 1901-ben a nagy építkezések idején kezdetben úgy gondolták, hogy az építkezésekhez kapcsolódó költséghozzájárulást is a templomi ülésrend szerint vetik ki. Végül ettől elálltak, s maradt a birtoknagyság szerinti hozzájárulás, de az eset mutatja a kérdés fontosságát.³⁶

A presbitérium 1901. december 22-én tartott gyűlésén székredezési szabályrendeletet készített, amely 10 pontban írta elő az ülőhelyek elfoglalásának és annak megváltoztatásának mikéntjét, felsorolva név szerint az ülésrendet. Ettől kezdve a székperek száma tovább nőtt, s sokan az ülésrend miatti elégedetlenségükre hivatkozva hanyagolták a templomba járást. Az 1901. évi székredezési szabályrendelet lehetőséget adott bizonyos összeg lefizetésével az ülőhelyek cserélésére, melynek következtében az ülésrend meglehetősen összezavarodott, ezért a presbitérium 1923. február 4-én új széknévsort készített. A probléma azonban így sem oldódott meg. Ebben az időben a 600 férőhelyes templomban vasárnaponként 80–100-an jártak az istentiszteletekre, míg az ünnepeken félig telt meg a templom. A presbitériumhoz érkezett ké-

34. HPH. Benke, 1956. 13.

35. Uo.

36. Uo. 13.

relmeket – előrébb való székre – a meghatározott összeg lefizetése ellenére is egyre-másra kellett visszautasítani. Hiába voltak az első székek majdnem mindig üresek, oda másnak leülni nem lehetett. Azt megboszáthatatlan sérelemnek tekintették a helybeliek.

Benke József lelkész végül úgy oldotta meg a kínos helyzetet, hogy mikor a lelkipásztornak a presbitérium előterjesztette a székJog iránti kérelmét, a pap azt tudomásul vette, aztán elfelejtette, elmulasztotta tárgyalni. Tapasztalatból tudta, hogy a kérelmezők nagy része úgyszem jár templomba, akár megkapja, akár nem a kért széket. Később pedig önhatalmúlag – presbiteri tárgyalás nélkül – pecsétes írást adott, hogy a kérelmező oda ülhet ahová akar, illetve bátran ülhet a kívánt székre. Legtöbbször a kérelmező meglegedett a joggal, nem ment azután sem templomba. Így szép lassan feledésbe mentek, lekerültek a presbitériumi ülések napirendjéről a székiügyek, mindenki oda ülhetett, ahová akart, mint azt hajdanán az 1783. évi egyik presbitériumi ülés kimondta.³⁷

A református lelkészek

Papiban az egyházközség első papja Keresztúri Tamás volt. Mindössze ennyi bejegyzés olvasható róla a protokollumban, hogy mettől-meddig töltötte be hivatalát, arról nincs adat.³⁸

1748-tól tudjuk pontosan nyomon követni, hogy kik voltak a település református lelkészei.³⁹

1. Keresztúri Tamás 1748 előtt.
2. Szüts István 1748–49.
3. Berzétei János 1749–55.
4. Sárkány Pál 1755–69.
5. Fébi Horváth Dániel 1769–70. 12 hónapig tartó súlyos betegség után Papiban halt meg 1770. május 27-én.
6. Szoboszlai Péter 1770–82. Valószínűleg hivatali évei után is itt lakott, mert az anyakönyvekben 1782 után mint keresztapa szerepel a neve.
7. Márton János 1782–1805. Tiszakesziből – ahol előzőleg 12 évet szolgált – érkezett Papiba. 1800-tól beteg volt, így káplán volt mellette: Ballák János és Dányi János.
8. Csanádi János 1805–23.

37. Uo. 14.

38. Uo. 19.

39. Uo. 20–21. ill. SRKA. At. 1408. ill. SRKL. Lelkésznévsor Hejőpapi.

9. Kökényesdi József 1823–38. Szélütésben halt meg 1838. július 30-án 52 évesen. Papiban temették el.
10. Szabó János 1838–39. Segédlelkész, aki tüdővészben halt meg 1839. november 8-án.
11. Adorján István 1840 januárjától márciusig szolgált Papiban. Valószínűleg helyettes lelkész volt.
12. Orosz Pál 1840–64. Legnevezetesebb lelkésze az egyházközségnek. Egyházmegyei főjegyző, tanácsbíró, esperes helyettes volt. Magányos, nőtlen emberként megpróbált előkelő életet élni. Sok adóságot hagyott hátra halálakor. Szélütésben halt meg, Papiban temették el.
13. Izsák Mózes 1864–71. 44 éves korában tüdőbajban halt meg, Papiban temették el.
14. Somodi János: 1871–72. Helyettes lelkész.
15. Maklár Károly 1872–77. Papiból Tiszakeszibe távozott.
16. Asztalos Ferenc 1877–95. Előzőleg hejőbábai lelkész volt. A községben halt meg 54 éves korában 1895. március 18-án, és itt is temették el.
17. Szabó Bertalan 1895–1924. Mint segédlelkész választott meg. 61 éves korában szívbénulás miatt halt meg. Hejőcsabán temették el.
18. Benke József 1924–67. Egyhangú meghívás útján választott meg 1924. december 7-én, miután előbb miskolci segédlelkész volt. Szabó Bertalan betegsége miatt már 1924. október 15-től Papiban volt, mint helyettes lelkész. Nagy tudású pap volt, aki sokat tett a községért, az árvaházakért, röviden feldolgozta a község, azon belül a református egyház történetét.

Benke Józsefet Virágh Sándor, Béres Balázs, Falucskay Ilona és Surányi Zsolt követte a lelkészi székben.

A papi lelkészek közül Márton János élte meg, hogy 50 esztendőt – igaz nemcsak Papiban – eltölthetett prédikátori hivatalában. 1804. június 30-án Papiban tartották az egyházmegyei jubileumi közgyűlést, ahol köszöntötték az idős lelképásztort. A gyűlésen jelen volt három fia is, akik mind lelkészek (egy Csehországban) voltak.⁴⁰

A gyülekezet egyik legnevesebb lelkésze Orosz Pál, aki egyben egyházmegyei tanácsbíró, majd helyettes esperes is volt. Híres volt úri életformájáról, a megyei urak közt is köztiszteletnek örvendett. Az egyházközség múltjával ő foglalkozott először. Melegszívű, hűséges prédikátora volt a falunak. Még a személyét sértő rendetlen életvitelű tanítókat – Gaál Ferenc,

40. SRKL. Kgg. III. 6. 136–138. fol.

Haczi János és Szabó Albert – is kimentette a bajból, s türelmesen próbálta őket jó útra téríteni. Halála után sok adóságot hagyott hátra. Ingóságait, bútorait azok kifizetésére elárverezték. Sirja jeltelen, ismeretlen.⁴¹

A gyülekezet közel 300 éves történetében egyetlen egy komolyabb esetről sincs tudomásunk, hogy a lelkészeknek a gyülekezettel, a presbitériummal pere lett volna, sőt a gyülekezet minden lelkészét megbecsülte, tisztelte, szerette. A presbitériumi- és az egyházlátogatási jegyzőkönyvekben sem találunk negatív feljegyzéseket a tisztelendő urakra. 1829-ben a canonica visitatióban ezt jegyezték fel: „*a prédikátor és a ns. eklézsia tagjai között állandó békeség, egyesség és szeretet uralkodik.*”⁴² Döntően hasonló bejegyzésekkel találkozunk más egyházlátogatási jegyzőkönyvekben is.⁴³

Bajok, gondok a lelkészek fizetése körül mutatkoztak, de ezek oka nem a papok személye miatti ellenszenvből, hanem a hívek mindenkori szűkmarkúságából és önzéséből adódtak. A lelkészeket ért nagyobb anyagi károsodásról egyetlen egy esetről van információnk. 1878. március 31-én a parókia udvarán valaki szándékosan felgyújtotta az ott lévő szalma- és takarmánykészletet. A tűzben elégett az udvar kerítése, elpusztult a pap baromfi- és sertésállománya, de lakásában nem esett kár. A tüzeset kapcsán a kárvallott Asztalos Ferencet a presbitérium meleg szavakkal vigasztalta, szidva a gyújtogatót. A lelkész kárának enyhítésére szalmát és takarmányt ajánlottak fel. Az egyházi épületeket károsító másik tűz 1700-tól 1964-ig nem volt a faluban.⁴⁴

Az első lelkészi díjlevelet 1751-ből ismerjük. „*1. Pénzbeli fizetés 90 Ft, búza szemül 30 köből, vetése őszi 5 köből, tavaszi 9, azt behordani. Széna 6 szekérral, fa 12 szekérral, az prédicatio halottul 1 Ft. A copulatioért akár nemes, akár nemtelen helységünkben tartanak öt máriással, ha az háznál kívánják az copulatiot, hogyha pedig a templomban vagy parochián 1 forint. Keresztelésért 8 poltúra.*”⁴⁵

Hasonlóan szegényes egyházi fizetésről tudósít minket az 1757-ben Sárkány Pállal kötött contractus. „*Summásan ad 30 köből búzát és 40 forintot, szénát 6 nyári szekérral jár. Az szekérral vetést visznek 5 köblöt, paraszt 4 köblöt, amelyet vetnek a rendes urakkal kirendeltett földekre (?). Halottul 3 már, a háznál 1 tallér.*”⁴⁶

41. HPH. Benke, 1956. 21.

42. SRKL. R. D. VII. 6/2. can. vis. H. Papi/1829.

43. Uo. ill. II. 12., VI. 6/5., VIII. 6/7., VIII. 6/4. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek 1799–1911.

44. HPH. Benke, 1956. 21.

45. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 7.

46. SRKL. Kgg. II. 5. 1757-es can. vis. Papi.

1769-ben a lélekszámban gyarapodó eklézsia növelte lelkészi bérét. Ágybér gyanánt 60 pénzt kapott, búza szemül minden ágytól 2 vékát. Járt neki 12 szekér fa, 6 köböl őszi- és 6 köböl tavaszi vetés, 6 szekér széna. Háznál megtartott házasságkötésnél 5, templomban és a parókián megkötötnél 1 márvást kapott. Keresztelésért 8 poltura vagy 1 kenyér és 1 tyúk illette meg. A vetés, a szántás és a learatott gabona, illetve a lekaszált széna behordása az eklézsia dolga volt. A zsellérek búza helyett 3 sing vásznat fizettek.⁴⁷

A lelkészi fizetés ezt követően is sokszor változott. A XX. századi díjlevelek alapja az 1823-ban megkötött contractus lett. E szerint a prédikátoré volt 3 nyomásban 6–6 köböl szántó föld, melynek művelése – a takaráson és a nyomtatáson kívül – az eklézsia feladata volt. Kapott 6 szekér szénát az udvarára behordva. Egy köböl kenderföld is megillette, melynek termését a hajadonok a tanításért (konfirmálásért) nyútták ki. 160 kenyeres gazdától másfél véka gabonát és 8 garast, a 60 félbérestől fele annyit kapott. Megillette 12 szekér fa is. Temetési prédikációért 1 Ft, esketésért 2 Ft, keresztelésért 12 korona volt a stóla. Ha anyakönyvi kivonatot kellett kiadnia 24 koronát kapott.⁴⁸ A failletmény 1870-ben készpénzre változott.⁴⁹

1924-ben Benke József díjlevele elfogadásakor még mindig találkozzunk természetben fizetett járandósággal, de erősödött a lelkész pénzbeli fizetése.

1. Volt 24 hold 1 200 négyszögöles szántóföldje, 6 hold rétje és 1 hold kenderföldje. Megillette egy úrbéri telek utáni legelő illetőség a közös legelőn. (Ez valójában 9 db. legeltetési jogot jelentett, ami eladható volt egy mázsa búzáért.)
2. Tisztségéből, jövedelméből adódó adókat az eklézsia fizette.
3. Minden házaspár fizetett másfél véka gabonát és 16 krajcárt. (Ez a valóságban az 1907. évi birtokarányban, 250 párral számolva 82,5 mázsa rozst és 110 pengőt tett ki az 1940-es évek közepéig.)
4. Tűzifaváltság 80 Ft volt, amit később a tűzifa piaci árának változását figyelembe véve fizettek ki. (1940-ben ez 217 pengő volt.)
5. Keresztelésért 20 koronát, esketésért a templomban 1 Ft-ot, háznál 2 Ft-ot, vidékiektől ennek kétszeresét kapta. (1940-ben minden stóla megváltatott 120 pengővel.)
6. Anyakönyvi kivonat 50 krajcár. Vidékieknek 1 Ft.

47. HPH. Benke, 1956. 22.

48. Uo. 23. ill. SRKL. B., XLVI., 19. 379., 212.

49. SRKL. C., XCI., 46156.

7. Hivatali ténykedése alatt övé volt a parókia, az ahhoz tartozó melléképületek és a veteményes kert. Ezek karbantartása az egyház feladata volt.

A fenti díjlevél összjövedelme a pengő jó vásárló értéke idejében meghaladta a 2 850 pengőt, ami búzára átszámítva 143 mázsát tett ki. Ehhez jött az állami fizetéskiegészítés.⁵⁰

A II. világháború után a lelkészi fizetés a korábbi évszázadokhoz képest jelentősen módosult.

A református gyülekezet

A falu református közösségének ügyes-bajos dolgait az egyházi tanács (consistorium, presbitérium) intézte. E testület tagjait a falu közössége saját sorai közül választotta. A Tiszáninneni egyházkerületben a presbitériumok 1735-ben alakultak meg. Az egyházközösség minden határozata közösségi döntés formájában született. Gyakoriak voltak a presbitéri-, fontos kérdésekben pedig az egyházközösségi közgyűlések, amelyek minden lényeges kérdést megvitattak és szavazásra bocsátottak.

A presbitérium készítette elő a lelkészválasztást, amit az egyháztagok ejtettek meg. A sokszor parázs vitát eredményező választás – kétharmados többség kellett hozzá – nem volt mindig konfliktusmentes.

Papiban 1773. június 6-án, Szoboszlai Péter prédikátorsága idején állt fel az eklézsia consistoriuma. Az első egyháztanács tagjai voltak: Bizony György, Tomka László, Visolyi János, Visolyi István, Bakó István, Sólyom Pál, Illés Gergely, Szikszai Sámuel, Illés Mihály, Pap László, Veres Gergely, Pataki István, Kürthi János, Nyilas Ferenc, Tóth Mihály, Pap István, Kovács Benedek, Szűcs János, Kóris Benedek és az egyházfi, Szabó János.⁵¹

A presbitériumot időről időre újraválasztották, az elhunyt vagy lemondott tagok helyét újakkal töltötték be. A consistorium tagjai 1835-ben a következő személyek voltak: Vizsolyi Pál, Tolvaj István, ör. Nyilas Ferenc, ör. Nyilas Sándor, Veres Dániel, Kürti István, Nyilas János, Szűts István, ifj. Vizsolyi Pál, Pataki István, Sólyom Ferenc, Illésy Mihály egyházfi és Török János harangozó.⁵²

1936-ban a következő személyekből tevődött össze az egyháztanács: Benke József lelkipásztor elnök, Várhegyi Lajos tanító, Blum János

50. HPH. Benke, 1956. 23–24.

51. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 7.

52. HPH. Benke, 1956. 4.

A református presbitérium 1926-ban. Álló sor balról jobbra: O. Nagy Sándor, Vizsolyi János, Nagy Dániel, Nagy László harangozó, Kiss Károly, Berzétey István, Szabó György, Czakó János, Szikszay István, Veres Imre és Jóczik Károly. Ülő sor: Nyilas Dániel, Nyilas Béla, Csiszár Elek, Asztalos Ferenc körjegyző, Benke József lelkész, Szilvássy Pál, Veres Dániel és Várhegyi Lajos tanító.

(Fotó: Dr. Zongor Zoltánné tulajdona.)

gondnok, Darvas Aladár, Szilvássy Pál, Szilvássy Gyula, Tóth Kálmán, Veres Imre, Pataky Gyula, Kóris Lajos, id. Nyilas Dániel, Veres Dániel, Fási Kiss Zsigmond, Szabó Benedek, Illéssy János, ifj. Kőrössy Lajos, Györki János, L. Kiss Károly és Szabó György egyházfi.⁵³

Érdekes módon a református presbitériumnak katolikus tagja is lehetett. 1855 és 1858 között a római katoli-

kus vallású Szatmári Ignác is presbiter volt, ékes bizonyítékeként a Pápiában mindig is meglévő vallási türelemnek. 1858-ban sem azért váltották le, mert katolikus volt, hanem mert a kocsmában a falu előjáróinak jelenlétében illetlenül viselkedett, szidta az egyházat. (Szatmárit 1855-ben búzalopás és 170 kéve községi nád elszikkasztásával vádolták meg, de akkor a presbitérium úgy határozott, hogy a vádat csak akkor fogadja el, ha annak valóságos polgárilag bebizonyosodott.)⁵⁴

A consistorium tagjaival általában különösebb bajok nem voltak. Komolyan vették a presbitériumi ülésekre való eljárást. Az 1800. január 14-ei presbitériumi határozatnak – mely kimondta, hogy aki a consistoriális gyűlést indokolatlanul elmulasztja, az 50 m. pénzre büntetik – ritkán kellett a gyakorlatban érvényt szerezni.⁵⁵

A presbitérium választotta meg – általában több évre – az egyházfit, a gondnokot (kurátort) és a főgondnokot. A gondnoki feladat sokszor népszerűtlen, hálátlan tisztség volt. Hatáskörébe tartozott a gazdasági

53. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 10.

54. HPH. Benke, 1956. 18–19.

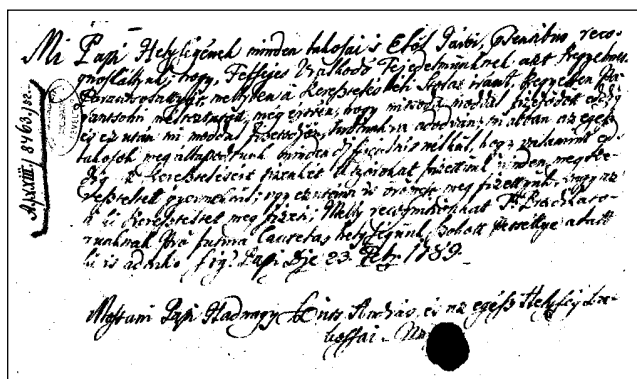
55. Uo. 18.

élet szervezése, a határozatok végrehajtása és számos egyházkormányzati ügy elintézése. Ő gondoskodott az egyházi földek szántásáról, a lelkesi- és tanítói díjak beszedéséről, az egyházi építkezések felügyeletéről stb. A tisztség az erkölcsi elismertség mellett nagy terhet rótt a megválasztottra. Munkájáért fizetséget nem kapott, de ha valamit nem jól csinált vagy az egyházi pénzekről nem tudott elszámolni, megrótták, az egyházi és vármegyei törvényhatóságok ügyét kivizsgálták.

A presbitériumi gyűlések leggyakoribb tárgya és témája: egyházfegyelmi ügyek, civakodó házastársak békítése, székperek, iskola, illetve a tanítók személyes ügyei, s mindenekfelett anyagi ügyek, a prédikátorok és a tanító fizetésének szorgalmazása, behajtása.⁵⁶

A presbitérium védte, felügyelte a közösség erkölcsi életét. Ez kiterjedt az egyháztagok magánéletére is. A Felső-Magyarországi cikkek (1595) XV. fejezete

pl. kimondta: a nyilvánvaló bűnöket előbb meginteni, megdorgálni, ha ez sem használ, kiközösíteni kell, „mégpedig úgy, hogy nemcsak az élőknek, hanem a holtaknak mind maguknak, mind az ő nyomdokaik-

A lelkesi fizetéssel kapcsolatos levél 1789-ből.

(SRKL. A., XXIII., 8463., 52.)

ba lépő családoknak teljesen megtiltassák mindennemű egyházi szolgálat, s tiltassák el még a köztemetőtől is...⁵⁷

Az eléggé hézagos és csak időnként vezetett régi egyházi feljegyzésekből is megállapítható, hogy a bűnöket, botrányt keltő eseteket, erkölcsi botlásokat számon tartották és számon is kérték, sőt büntették. 1781-ben ezt jegyezték le a presbitériumi jegyzőkönyvbe: „Hogy az olyan engedetlen emberek, akik bizonyos tzégéres vétekben való találtatás után az eklézsia fenyítés alá magukat bocsátani nem akarják, sok utána való járás után, mint ... tartassék úgy, mint egy fukar és kincstartó, kiknek az eklézsia semmi tisztséget tenni és szolgálatot, esketés, temetés ... ne tartassék.”⁵⁸

56. Uo. 13.

57. Takács-Kovács, 2000. 208.

58. HPH. Benke, 1956. 12.

Az egyháztanács az elkövetett vétségek öt típusát különböztette meg.

1. A legenyhébb és leggyakoribb vétek volt a közmunkára kirendelés megtagadása. A kurátor feladata volt az erre való kirendelés. Az igaztalanul távol maradókra az egyháztanács pénzbírságot rótt ki.

2. Pénzbüntetéssel sújtották a sértegetést, a becsületsértést is. Ehhez kapcsolódott a megszegyenítő, de megbánást kiváltó büntetésként a megkövetés. A megkövetés teljes rehabilitációt jelentett, utána mindenki tiszta lappal indult.

3. Kiközösítették azokat, akik nem békültek ki egymással, akik haragosaik voltak a másoknak. Az úrvacsorától való eltiltás is kiközösítésnek volt tekinthető. Ez abban az időben súlyos erkölcsi megbélyegzést jelentett, és már egy káromkodásért is alkalmazhatták.

4. Eklézsia követéssel büntették a paráznaságot, ami azt jelentette, hogy az ünnepi gyülekezet előtt kellett nyilvánosan bűnt vallani, és magától az egyháztól bocsánatot kérni. Kialakult formaságok között, szertartásszerűen zajlott le a templomban vagy a parókián tartott egyháztanácsi közgyűlésen.

5. Súlyosabb ügyekben az egyházi és a világi bírásokodás összefonódott, összekapcsolódott.

Az eklézsia megtartandó törvényeit a templomban mindig felolvasták, s a gyülekezet tagjai újra és újra kötelezték magukat azok megtartására.

A következőkben néhány egyházfegyelmi esetet közlünk.

1797. április 2-án Sárjai Zsuzsanna maga folyamodott a gyülekezet elöljáróihoz penitenciáért, az eklézsia megkövetéséért, mivel paráznaság bűnébe esett. Az egyháztanács megértéssel fogadta a kérést. Hasonlóan paráznaság miatt várt eklézsia követés Molnár Sárára, Tosa Erzsébetre 1797-ben. Ifj. Illési Gergely 1798. január 14-én, Hajdu János 1798. október 16-án tartott penitenciát káromkodásért. 1797. augusztus 17-én ezt olvashatjuk a presbitériumi jegyzőkönyvben: „*oscola rector Szilágyi István ellen magistratuális inquizició tétetődven úgy találatott, hogy ördög teremtette mondásáért méltónak ítéltetett az eklézsiától való engedelem kérésére, melyet meg is cselekedett.*”⁵⁹

Az 52 esztendő, házas Bak István ügye már a felsőbb hatóságra tartozott. Paráznaságra kényszerített egy 7 esztendő kislányt, amiért másfél évet töltött a miskolci börtönben. Hazatérve Papiba a consistorium templomban teljesítendő penitenciára ítélte Bakot, amit az meg is cselekedett.

59. Uo. 15–16. A presbitériumi jegyzőkönyvek alapján a többi esetet is innen vettük.

Elkövetett vétségekről nem csak a presbitériumi jegyzőkönyvekben olvashatunk, azok más forrásból is előkerülnek.

1742-ben még nem volt kiforrva, hogy egyes esetekben az egyházfegyelem milyen szempontok szerint gyakoroltassék, ezért levélben kértek tanácsot Csáji Mártontól, hogy mit tegyenek egy Papiban botrányt keltő ügyben. Pap Sámuelné férjes asszony és a nőtlen, ifjú Veres János viszonya borzolta a lakosok lelki nyugalmát. Úgymond „gyanúsán viselkedtek”, ami már Papné férjének is szemet szúrt. Felrötták Veres János apjának, hogy miért nem fogta kemény kézzel az ifjút, de igazából nem tudták, mi a teendő.⁶⁰

1759. július 8-án Sárkány Pál a templomban kiprédikálta nemes Csiszár Györgyöt. Az intés bizonyos erkölcsi vétségeket vett célba, de a pap és Csiszár nézeteltérésének hátterében más állhatott, ami kiderül a prédikáció ránk maradt néhány mondatából: „*Apád nemes ember volt, mert nemeséget tudott szerezni, de te nem vagy nemes, mert eszed sincs, pénzed sincs, vitéz nem vagy, bolond vagy, szegény vagy ... Első széket szeretnéd, de költséget nem adtál a templom építésére, jól lehet valamit dolgoztál szekereddal, lovaddal, vármegyével fenyegetőzől ...*”⁶¹

A gyülekezet erkölcsi állapotáról a canonica visitatiókban is olvashatunk. Az 1801-ben készült jegyzőkönyvbe a következőket jegyezték le: „*Botránkoztató személyek vagynak kevesen, kik már meg is intettek, de még eddig haszna nem volt. A penitencia rendszerént a parochián tartatik.*”⁶²

1867 után botránykeltő esetről nem tudunk, pedig consistoriális ülést az 1800-as évek elejétől minden úrvacsoraosztás előtt tartottak. 1869-ből árulkodó a következő bejegyzés: „*vannak ugyan, de nem jelentették.*” Nem az erkölcs javult meg tehát, hanem a számonkérés veszett el, a szentség tudata homályosult el. A XX. században a múltbéli erkölcsi felügyelet, a számonkérés végleg eltűnt.⁶³

A XVIII–XIX. században még arra is figyeltek, hogy a templomkerülők ügyében intézkedjenek. 1808. február 28-án a consistorium Veres József ügyével kapcsolatban a következőket jegyezte le: „*Kit is a parochiára hivatta lelkész és kántor jelenlétében megdorgálnak – de kevés eredménnyel –, azért magára hagyatott, ami valami jelét nem mutatná megjobbulásának.*”⁶⁴

60. SRKL. A., VII., 1719., 39.

61. B.-A.-Z. M. Lt. IV. A. 501/d. XVII. V. 566/1759.

62. SRKL. R. D. VII. 6/2. can. vis. jkv. 1801. Hejőpapi.

63. HPH. Benke, 1956. 15.

64. Uo.

Valamivel korábban, 1805. május 11-én a consistórium úgy határozott, hogy Nagy András, aki az istentiszteletet nem gyakorolta, két kinevezett consistoriális tag által a maga házánál intessék meg. 1800-ból arról tudunk, hogy a presbiterek arra is odafigyeltek, hogy az asszonyok „nem rakásra tódulva, hanem szép rendben menjenek az úrasztalhoz”.⁶⁵

Adatott alkalom arra is, hogy a presbitérium jutalmakat oszthasson. Ifj. Nyilas Sándor kántort, aki a toronyépítés alkalmával sokat fáradozott a munkálatoknál, 24 rénesforinttal jutalmazták „igen sok fáradságáért és igaz hűségéért, iránta való háládatosságból.” A jól végzett munkát jutalmazták akkor is, mikor Simon Péter, a leányok tanítója meghalt, s özvegyének megengedték, hogy volt férje teljes fizetését megkaphassa, mert a tanító az „oskolában jó előmenetelt mutatott és magát szelíd és jámbor magaviselete által kedvessé tette”.⁶⁶

Az egyházközség anyakönyvezése 1748-ban kezdődött. Az első bejegyzés így szól: „kereszteltetett Czigány Péter fia Zsigmond”. A legtöbb bejegyzés ehhez hasonló, csak az apa és a gyermek neve szerepel benne. Rendezettebb formát 1755-től kapott az anyakönyv, de a keresztszülők és az anya nevét még mindig nem jegyezték fel. Rubrikázott anyakönyvvezetés 1787-től van. Ugyancsak 1748-tól kezdődnek az esketési- és temetési jegyzőkönyvek.⁶⁷ A halotti anyakönyvek 1748-tól, a konfirmáltaké 1816-tól vezetettek, míg az át- és kitérésekről 1845-től vannak feljegyzések.⁶⁸

Az egyházak sajátos intézményei voltak az úgynevezett magtárak. Ezekből kamat fejében terményt lehetett kölcsönözni. Egy köből termény kamata egy véka volt, azaz 25 %. Ez meglehetősen magas arány, amit nem helyben, hanem az általánosan akkoriban felállított egyházi magtárakra nézve központilag határoztak meg. Többnyire vetőmag számára kölcsönöztek innen gabonát a rászorulóknak. A magtár egyszerre volt az egyháznak jövedelmező üzlet és a jótékonyosság eszköze. Felállítása kényszerűség szülte találékonyságnak volt köszönhető.⁶⁹

A papi takarékmagtárt 1852-ben, Orosz Pál lelkeszsége alatt állították fel.⁷⁰ A magtár még a XX. század első harmadában is fennállt.⁷¹

65. Uo.

66. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 8.

67. HPH. Benke, 1956. 9.

68. SRKA. At. 640. Benke, 1934. Az említett anyakönyvek, jegyzőkönyvek és iratok helyben, a református plébánián található meg.

69. Takács-Kovács, 2000. 106.

70. SRKA. At. 640. Benke, 1934. ill. SRKL. D., CXXXI., 74. 111., 730.

71. SRKL. R. D. VIII. 6/4. can. vis. 1911.

Az egyház anyagi helyzete különböző időkben eltérő volt. Már a kezdetektől próbáltak jól és takarékosan gazdálkodni. Se szeri se száma az ezzel kapcsolatos kurátori feljegyzéseknek.⁷² Az egyház az idők folyamán az adományok révén egyre nagyobb terjedelmű földbirtokkal rendelkezett. Az 1870-es földkönyv szerint a lelkésznek földje volt a Kenderföldben, a Nyögőben, a Felső teleknél és a Bábai gyalogútnál, ezen felül az egyház az Alsó teleknél is birtokolt bizonyos javakat, ahogy a tanítók is rendelkeztek némi földdel. Az egyház földbirtoka ekkor még kicsiny volt, az épphogy meghaladta a 11 kat. holdat.⁷³

Számottevően gyarapodott az egyházi tulajdonban lévő földterület Nyilas Zsanét 1912-es adománya révén, aki 25 évesen elhalálozva 15 kat. holdnyi ingatlanát végrendeletében az egyházra hagyta. Ennek a hagyatéknek a jövedelméből készítette az egyházközség az úgynevezett Zsanét-harangot.⁷⁴

A földeket döntően bérlet útján hasznosították.⁷⁵

A perselyadakozás mindenkor minimális volt, az jelentősebb összeggel csak 1825-től segítette az egyházi költségvetést.⁷⁶

1903-ig az úrvacsorához a kenyeret és a bort ritkán, évente csak 2–3 alkalommal ajánlották fel a gyülekezet tagjai. 1903-ban Csiszár Elek presbiter volt az első, aki felajánlotta, hogy a pünkösdi úrvacsorához élete végéig adni fogja a bort és a kenyeret. Példáját buzgón követték mások is olyannyira, hogy az alkalmi felajánlóknak alig akadt lehetősége áldozatosságuk bizonyítására.⁷⁷

A régi templom egyik megmaradt boltíve.

(Fotó: Kovács Zs.)

72. Uo. Kgg. II. 16. 1801. február 13-ai bejegyzés.

73. B.-A.-Z. M. Lt. VII. 1/c. 93. d. Papi 1870. évi földkönyve.

74. HPH. Benke, 1956. 16–17.

75. SRKL. R. D. VIII. 6/4. can. vis. 1911.

76. HPH. Benke, 1956. 17.

77. Uo.

A református egyház az 1948-ban bekövetkező államosításig a református iskola fenntartója volt. Más területen is évszázadokon át meghatározó szerepe volt az emberek mindennapi életében. A szocialista korszakban az egyház és az állam egymáshoz való viszonya nagymértékben változott, ami károsan hatott az egyes hívők és egyházak egymás közti viszonyára.

A református templom.

(Fotó: Kovács Zs.)

XVI. Az árvaházak és az Öregek Otthona

Az árvaházak

1931-ben alakult meg az Országos Református Szeretetszövetség, melynek vezetője Kiss Ferenc, debreceni teológiai tanár volt. A szeretetszövetség szerte az országban árvaházakat létesített az árva, elhagyott vagy nagyon szegény szülők gyermekei számára. Hejőpiban ekkor Benke József volt a református lelkész, aki felkarolta a helyi árvaház létesítésének ügyét.

Az Erzsébet árvaház 1931-ben.

(Az Országos Ref. Szeretetszövetség képes albumából 1931–36.)

Először Gulyás Erzsébet hejőpapi lakos ajánlódokozta a szeretetszövetségnek házas telkét azzal a céllal, hogy ott a szövetség árvaházat létesítsen. Abban a nádfedeles kis parasztházban született meg a község, az egész szeretetszövetség első árvaháza.¹

Gulyás Erzsébet példáját 1932. július 12-én Tóth Magdolna követte, aki ajándékozási szerződéssel összes vagyonát – kb. 20 hold földet, egy kis házat és egy üres telket – a szeretetszövetségnek ajándékozott azzal, hogy a szövetség a felajánlott telken új árvaházat építhessen. Így lett Tóth Magdolna adományából a régi kis ház a Márta-házzá, a hejőpapi

1. SRKL. R. A. K44. VI. 7. Az Országos Református Szeretetszövetség képes albuma. 3. p. (Gulyás Erzsébet a helyi kovács lányaként született 1896. június 10-én és 1958-ban halt meg.)

árvaháznak konyhájává és a gazdasági vezető lakásává. Az általa adományozott üres telken pedig megépült „Tóth Magdolna árvaháza”.²

A szeretetszövetségnek Hejőpapiban egy bérelt épületben is volt árvaháza, az úgynevezett Mária árvaház, mely nagy, tágas helyiségeivel, levegős udvarával kiváló lakhelyül szolgált az árváknak.³ Ezt az épületet a szövetség 12 évre vette bérbe Szilvássy Pál községi bírótól.⁴

A szeretetszövetség vagyonát gyarapította özv. Vizsolyi Kálmánné adománya is, aki mint helyi földbirtokos 1 700 négyszögölnyi belsőséget engedett át a szövetségnek, melyet gyümölcsössé fásítottak.⁵

Az árvaházakat szép ünnepségek keretében dr. Ravasz László, a Dunamelléki egyházkerület püspöke avatta fel 1933-ban.⁶

Tóth Magdolna árvaház.

(Az Országos Ref. Szeretetszövetség képes albumából 1931–36.)

Tóth Magdolna.

(Az Országos Ref. Szeretetszövetség képes albumából 1931–36.)

Az egész országra kiterjedő Országos Református Szeretetszövetségnek egyedül Papiban volt négy árvaháza, melyek tehát az alapítás sorrendjében a következők: „Erzsébet”-, „Mária”-, „Márta”- és „Tóth Magdolna” árvaház. Az Erzsébet árvaház pontosan 1931. május 18-án, a Mária árvaház 1933. július 25-én, a Márta

árvaház 1933. július 26-án nyílt meg. A Tóth Magdolna árvaház építése 1933. május 2-án kezdődött, s novemberben fejeződött be, nyílt meg.⁷

Az árvaházakban 1934-ben 54 gyermek lelt otthonra.⁸ 1937-ben már 70-en laktak bennük. Az Erzsébet-házban 12 fiú és az árvaanya, a

2. Uo. 4–5. (Tóth Magdolna 1882. július 12-én született, és hosszú szenvedés után 1937. február 3-án hunyt el.)

3. Uo. 6.

4. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 9.

5. SRKL. R. A. K44. VI. 7. Az Országos Református Szeretetszövetség képes albuma. 6. p. (Vizsolyi Kálmánné 1888. december 25-én született Kőrössy Julianna néven.)

6. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 9.

7. SRKA. At. 1542. Benke, 1950–51.

8. SRKA. At. 640. Benke, 1934.

Kenyérsütés a Márta-házban.

(Az Országos Ref. Szeretetszövetség képes albumából 1931–36.)

Magdolna-házban az árvanyán és segítőmunkatársán kívül 30 gyermek, míg a Mária-házban 25-en kaptak elhelyezést.⁹

Az árvaházak fenntartásához a szeretetszövetségen kívül a helyi- és a szomszédos református gyülekezetek is hozzájárultak. A II. világháború kitöréséig a Márta-házban az Alsóborsodi egyházmegye 42 gyülekezetéből 36 küldött kisebb-nagyobb adományt az intézmény működéséhez. A legtöbbet, 170 pengőt Bócs adott. Miskolc 120 pengővel járult hozzá az intézmény fenntartásához. Voltak, akik természetbeni juttatással segítettek. Magánadományok is érkeztek az árvaházak részére. A Hejőpapiban lakó Illésy János – aki 1853-ban született, s sokáig bírása is volt a községnek – például vagyont nem gyermekeire, hanem az árvaházakra hagyta.¹⁰

A Mária árvaház és lakói 1933-ban.

(SRKA. C. 1622. Benke József felvétele.)

Az árvaházak lakói.

(SRKA. C. 1621. Benke József felvétele.)

Az Erzsébet árvaház a Kossuth-, a Mária és a Márta árvaház a Rákóczi utcában, míg a Magdolna árvaház épülete a községháza melletti zugban állt. A Magdolna árvaház vezetői közül Kulcs Etelka, Vida Irénke és Szilágyi Ilona, az Erzsébet árvaházból – mely két részre volt osztva – Sajtos Józsefné és Molnár Juliska neve maradt ránk.¹¹

9. SRKL. R. A. K44. VI. 7. Az Országos Református Szeretetszövetség képes albuma. 3–6. p.

10. SRKA. At. 1542. Benke, 1950–51. (Illésy végrendelete miatt összekülönbözött gyerekeivel. Utóbb a föld miatt perre mentek a szeretetszövetséggel, de a pert elvesztették.)

11. SRKA. Kf. 704. Szikszay, 1978. 127.

Az árvaházakban 3 éves kortól 12 éves korig, az elemi iskola 6 osztályának elvégzéséig kaptak elhelyezést a gyerekek, akiknek a száma az 1940-es években már elérte a 80–90 főt.¹²

1944 októberében a front közeledtével az árvaházakat kiürítették, lakóit a Csallóköz felé irányították. Az intézetet a harcok során az oroszok teljesen kifosztották.

1945 tavaszán az árvaház újjáéledt. Főispáni rendeletre a papi malomból 2 hónapi fejadag lisztet utaltak ki az árvaház lakóinak ellátására. Amíg az meg nem érkezett, addig Török Vilma gondozó társával és 9 árva gyerekkel csak a helyi református lelkésztől kapott 2 mázsa búza adományának köszönhette, hogy nem éheztek.¹³ Valahonnét kiságyakat és egyéb felszerelési eszközöket hoztak, és a községháza főépülete mellett, a Magdolna árvaházban és az udvaron megint gyermekek hancúroztak, nevettek, kacagtak. A Rákóczi úti, házas beltelket 1944 áprilisában a pesti bombakárosult, Veres Sándor kapta meg ideiglenes használatra. Utóbb ezt annyira a sajátjának érezte, hogy Benke József tiszteletesnek perrel kellett tőle visszaszerezni.¹⁴ Az Erzsébet árvaház két részlegét megszüntették. Néhány év múlva az állam megvonta az egyházaktól az árvaházi gyermekek nevelési jogát, s ettől kezdve csak szellemileg- és fizikailag fogyatékos gyermekeket gondozhattak. A hejőpapi Magdolna árvaház hamarosan átalakult öregek otthonává.¹⁵

Az Öregek Otthona

Az Öregek Otthona a Magdolna árvaházból jött létre. Kezdetben nők és férfiak egyaránt helyet kaptak benne, majd a nőket más egyházi otthonokba irányították át.

A szeretetszövetség külső birtokát – hasonlóan az egyházi földekhez – a földosztáskor kiosztották, míg a zártkertek, a beltelkek és a házingatlanok megmaradtak az egyház tulajdonában. Ezek nagy részét idővel eladták, s árát az intézetekre költötték. Ebből a pénzből oldották meg a megmaradt épület vízvezetékekkel és villanytűzhellyel való ellátását, ebből vásároltak televíziót és rádiót.¹⁶

Benke József református lelkész halála után az intézetet megszüntették, lakóit a Gödöllői Állami Szociális Otthonba költöztették a vezető

12. Uo.

13. B.-A.-Z. M. Lt. XXI. 108. 5172/1945.

14. Uo. 2783/1946.

15. SRKL. Kf. 704. Szikszay, 1978. 130.

16. Uo. 131.

**Az Öregek Otthonának lakói, középen
Kun Vilma vezetővel.**

(Fotó: Kőrössy Sándorné tulajdona.)

Kun Vilmával együtt, aki az ottani szociális otthon alkalmazottja lett. Az épületet a község vette meg az iskola részére, míg Tóth Magdolna Rákóczi úti kis házat, s Gulyás Erzszi hajdani lakóházát eladta a szerezetszövetség.¹⁷

Az intézetben élő idős emberek között sokan voltak, akiket a szocialista rendszer háttérbe szorított.

Többek között itt lakott dr. Jalsovitzy Károly, a Horty-korszakban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium egyik államtitkára, Báji Patay Sámuel cekeházi földbirtokos, volt abaúji főispán, Bay Zoltán és Izsépi Zoltán, egykori főszolgabírák, dr. Kenéz Béla ügyvéd és festő testvére, Szentmiklósy Kálmán és Micskey Miklós volt hortista katonatisztek, a volt miskolci polgármester, Soltész Nagy Kálmán özvegye és számos neves személy, öreg református pap vagy tanító.¹⁸

17. Uo.

18. Uo 130.

XVII. A felekezeti- és az állami oktatás

A református iskola

A község elemi iskolájáról először 1748-ból értesülünk. A református anyakönyvi feljegyzések szerint ekkor már volt iskolája Papinak. Keletkezésének pontos idejét azonban nem ismerjük. Kezdetben valószínűleg a református prédikátor oktatta a gyerekeket az alapvető ismeretanyagra.¹

„Minden faluban a templom mellett iskola is legyen.” Katolikus és protestáns egyházi törvények ezt már régóta elrendelték. A XVIII–XIX. században a katolikusok és a protestánsok egyaránt kettős cél érdekében szervezték falusi iskoláikat éppen úgy, mint korábban bármikor. Egyrészt a vallás elemeit és az erkölcsi ismereteket oktatták abból a megfontolásból, hogy híveik vallásos emberré való nevelését már idejekorán elkezdjék, másrészt a falusi iskola fontos volt az egyháznak a papi utánpótlás szempontjából is. Az alsópapság nagyrésze ugyanis paraszti sorból származott. Ebből következik, hogy a falusi iskolákat vallások szerint szervezték. A tanítás módja és színvonala mindkét iskolában a gazdasági adottságtól és a kor társadalmi igényeitől függően alakult, amit nagyban befolyásolt a tanító személye. Sokszor – főleg a XIX. század első feléig – a tanítók is csak elemi iskolát végeztek. Amit és ahogyan ők tanulták meg az olvasást, írást és számolást, úgy tanították növendékeiket.

Hejőpapiban a református egyház szervezte meg a helyi oktatást. 1948-ig, az iskola szekularizálásáig az volt annak fenntartója. Azt használták – a reformátusokon kívül – a község más felekezeti lakosainak a gyermekei is.

A felekezeti iskolában a XVIII. században még csak egy tanító oktatta a tudományokra a tanulókat, hogy az mikor lett két tanerőssé, az egyházi feljegyzésekből nem állapítható meg. 1797-ben már biztosan két

1. HPH. Benke, 1956. 24.

oktatója volt az iskolának, mivel a presbitériumnak igazságot kellett tennie a férfi iskolában tanító Szilágyi István és Simon András, a lányok iskolájában tanító iskolamester között. A környék iskolái ekkor még mind egy tanerősek voltak.²

A felekezeti iskolában a tanítók közvetlen felettesei a református consistórium tagjai voltak, akiknek feltétlen engedelmességgel tartoztak. Ők választották meg az iskolát felügyelő, látogató személyeket.

Az iskolamesterek egyben az egyházak kántorai is voltak. Munkakörük így kettős volt. Elsősorban egyházi férfiúnak számítottak, akik szakmai képzettségüket szükségszerűen alárendelték a vallás, a helyi papok és az egyházközösség érdekeinek. Időbeli elfoglaltságuk túlnyomó része tanítói tevékenységükből eredt, de az egyházi szertartásokon történő közreműködésük volt mindig az elsődleges (reggeli misék, temetések stb.). Társadalmi presztízsük sokáig alacsony volt, megbecsülésük Papi-ban sem volt jobb, mint másutt.

A tanítók neve hiányosan maradt ránk. A legrégebbi időkből Szabó Miklós (1760 körül) és Fodor Sámuel (1775) nevét leltük fel.³ 1786-ból Bersi István, 1797-ből Simon András és Szilágyi István nevét ismerjük.⁴ Utóbbi munkájával olykor elégedetlen volt a falu.⁵ 1805-ben Bagoly Ferenc és Márton János, majd Tasnádi János volt a tanító.⁶ 1818-ban Pap Sámuel a fiúk, míg a leányok tanítója még mindig Simon András volt.⁷ A XIX. századból több tanító nevét is ismerjük.

Papi ismert református tanítói a XVIII–XIX. században, működésük kezdetét jelző- vagy ténykedésük idejére fellelt évszámmal.⁸

Szabó Miklós 1760	Fodor Sámuel 1775
Bersi János 1786	Simon András 1797
Szilágyi István 1797	Bagoly Ferenc 1805 előtt
Márton János 1805	Tasnádi János 1805
Galgóczi Sámuel 1806	Farkas Ferenc 1818
Pap Sámuel 1818	Lovas Sámuel 1821
Simon Péter 1822	Kósa Zsuzsanna 1831
Szombathy Antal 1831	Gaál Ferenc 1832
Szondi Dénes 1835	Tóth János 1838

2. Uo.

3. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 9.

4. SRKL. A., XXI., 7849., 197. ill. HPH. Benke, 1956. 24.

5. SRKL. R. D. VII. 6/2. can. vis. Papi 1799.

6. Uo. Kgg. III. 6. 163. és. 181. fol.

7. Uo. R. D. VII. 6/2. can. vis. Papi 1818.

8. Can. vis. jkv-ből. SRKL. R. D. VII. 6/2., VI. 6/5., VIII. 6/7. ill. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 10.

Kálniczky Pál 1841	Várady Lajos 1844
Nagy József 1847	Kodi Márton 1853
Haczi János 1856	Ruszkai Pál 1859
Győry Sándor 1877	Dula Sándor 1882
Török István 1886	Gulyás Ferenc 1895
Asztalos Ferencné sz. Domokos Sarolta 1898	
Takaró László 1899	

A consistórium kezdettől fogva gyakran foglalkozott az iskolák, legtöbbször a tanítók személyes és családi ügyeivel, az egymás közti viszálykodásaival. A következőkben ezekből szemezgetünk.⁹

Kósa Zsuzsanna volt a falu első női tanítója. Simon Péter iskolamester felesége volt, aki 9 évig volt a faluban a lányok tanítója. Halála után a consistórium „*az özvegy és a három árva gyerek szomorú sorsára való tekintettel*” az özvegyen maradt nemes Kósa Zsuzsannát bízta meg a lányok oktatásával, aki azt – magát arra alkalmasnak tartván – elfogadta.

Szondi Dénessel többször is problémája akadt a gyülekezetnek, aki az 1830-as években volt a fiúk tanítója. Illetlen viselkedéssel, káromkodással, részegeskedéssel, parázna szavak gyakori használatával vívta ki az eklézsia haragját.

1839-ben a consistórium Szabó Nagy Mihály asztalos mester panaszát tárgyalta, aki Tóth János tanítót azzal vádolta, hogy nejét teherbe ejtette. A consistórium a panaszt elutasította, mivel a rectort jámbor és ártatlan életűnek, a vádlót pedig korhely, haszonleső, csavargó életűnek ismerte.

Sokat foglalkoztatta a presbitériumot Gaál Ferenc leányoktató személyes- és családi ügye. 1841-ben azért jelentették fel a tanítót, mert felesége részeges, korcsmába járó nő volt, s maga a rector sem vetette meg az italt. Hasonló vádakkal később is illették őket. 1844-ben Gaálnét azzal is megvádolták, hogy vagyonának elkótyavetyélésével közbotrányt okozott. Részegeskedése mellett tyúkot is lopott, amit Gaálné beismert, mire megdorgálták, majd a paplakon hat órai házi elzárásra ítélték. Nemes Koncz Julianna 1845-ben újabb lopás ügyekbe keveredett, mire Gaál Ferenc maga fordult a consistóriumhoz segítségért, mert feleségével nem tudott együtt élni, mivel „*az múlt júniusban is részegsége miatt kapott fenyítése miatt hetekig a bábai cigányoknál lakott, minden testi ruháját megitta, azután Kistokajban csavargott, honnan az apja félmeztelen hozta haza. Két hónappal ezelőtt malomba és vásárolni*

9. HPH. Benke, 1956. 24–29.

küldvén őt, a terményt a malomban hagyta, a pénzzel elszökött, elitta, a rajta lévő kabátot és a törésre vitt kendert is beitta, elszökött. Csabán, Mályiban, Ládházán alávaló személyekkel kocsmázott és csavargott.” Ezt hallva az egyháztanács a község hadnagyát kérte fel, hogy az asszonyt atyja házába visszakísértesse, hogy ott megjavuljon.¹⁰

Koncz Julianna 1846-ban többször kérte a consistóriumot, hogy az engedje visszatérni férjéhez, mert megjavult. A consistórium kész volt a kérést teljesíteni, de a férj nem volt hajlandó visszafogadni a feleségét, mire nemes Koncz József kérte lánya jussának kiadását a férjtől, akit gaz, semmirevaló címmel illetett. Az ügy ettől kezdve egyre bonyolódott, s végül az egyházmegye elé került, ahol 1852-ben Gaál Ferencet elmozdították állásából. Az eklézsia tiltakozott szeretett tanítójának szerencsétlen sorsa miatt, de hiába, a presbitérium 1852 decemberében már Kódi Márton a sárospataki főiskolából hozatott fiúoktató ügyét tárgyalta.

Sokat foglalkoztatta a rendes- és rendkívüli consistóriális gyűléseket Haczi János, a fiúiskola tanítójának ügye is, aki iszákos ember volt, s többször okozott közbotrányt. A lelkész, Orosz Pál unokatestvérének udvarolt, melyet annak családja nem nézett jó szemmel. Haczi ezt sérelmezve megverte anyósjelöltjét, akit egyszer majdnem meg is fojtott. Tunduk Szabó Albert, a leányok tanítója elleni tettelegességéről is. Csak azért nem vált meg Haczi Jánostól a presbitérium, mert a tanító időközben megnősült, amitől jellemének megjavulását várták.

Sok baj volt Szabó Alberttel is. Az egyik vád szerint bűnös viszonyt folytatott egy asszonnyal. A nemes lelkű Orosz Pál lelkész – bár Haczi János után Szabó Albert is szidta, gyalázta a tiszteletest – az ő ügyét is elsimította.

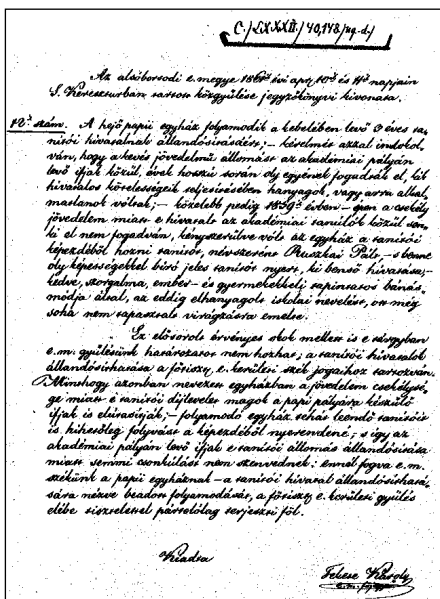
A XIX. századi tanítók közül kiemelkedik tevékenységével Ruzskai Pál fiúoktató, aki 1895-ig 36 éven át oktatott Hejőpapiban. Szigorú, fegyelmet követelő, köztiszteletben álló tanítója volt a falunak, aki elfogadható anyagi körülmények között élt. 1895 után Nyomárra távozott, de nyugdíjba vonulása után visszatért a községbe, s itt halt meg 1908-ban, 72 éves korában.¹¹

1898-tól 1936-ig tanítóként tevékenykedett a faluban Domokos Sarolta, később a helyi körjegyző, Asztalos Ferenc felesége. Szigorú, rendet és fegyelmet megkövetelő tanító hírében állt, ami miatt a szülők gyakorta panaszkodtak a presbitériumnál. Templomba csak iskolalátogatás és a vizsgák idején járt. Úrvacsorával soha nem élt. 1954-ben halt meg.¹²

10. Uo. 26.

11. Uo. 28.

12. Uo. 29.

Ruszcai Pál tanító kinevezése iránti kérelem az egyházmegyéhez.

(SRKL. C., LXXXII., 40.148., 119-d.)

sadalmi életének motorja volt. Részt vett az I. és a II. világháborúban. Az I. világháborúban olasz fogságba került, ahonnan nagy nehezen került haza, míg a II. világháborúban, mint főhadnagy szerelt le. 1946-ban a miskolci egyházközség megválasztotta tanítójává, majd az avasi templom kántora lett. Mint miskolci általános iskolai tanító halt meg 96 évesen.¹³

A XX. század első felében Héjospapiban tanított még Takaró Lajos, valamint egy Gulyás és egy Török nevű tanító is.¹⁴ Az iskola szekularizálásakor a község tanítói voltak: Kovács Ferenc igazgató, kántor, Kerekes Kálmánné, Kónya Erszébet és Bokor Katalin.¹⁵ (A harmadik tanítói állást még 1935-ben szervezte meg a gyülekezet).¹⁶

A tanítók bére igen alacsony volt. Jövedelmük nem volt egységesen szabályozva. A pedagógust a református gyülekezet fogadta fel, az egyházmegye beleegyezésével. A tanítók legtöbbször Sárospatakról, a tanítóképző anyaiskola növendékei közül kerültek ki. A helyi eklézsia ezért bizonyos anyagi ellenszolgáltatást nyújtott a pataki kollégiumnak.¹⁷ A tanítók bérét a református gyülekezettel kötött kontraktusok határozták meg.

13. Uo. ill. Fodor Sándor visszaemlékezése. HPH. közlése.

14. SRKA. Kf. 704. Szikszay, 1978. 82.

15. HPH. Benke, 1956. 29.

16. Uo.

17. SRKL. A., XXXVII., 14847/1813.

Közmegebecsülésben álló, kiváló tanítója volt az egyházközségnek Várhegyi Lajos (Marflág Lajosról magyarosítva), aki 1924-től 1946-ig volt Héjospapiban tanító. Szigorú, rendet és fegyelmet megkövetelő ember volt, akit úgy a gyerekek, mint a szülők szerettek és megbecsültek. Igazgatója volt az iskolának, kántora a gyülekezetnek, oktatója a leventéknek, szervezője és tanítója a gazdasági iskolának, vezette az énekkart, a színjátszó csoportot, gondja volt a tehetséges tanulókra, verseket írt, nevéhez fűződött a templom előtti országhászló felállítása, röviden írt a község és a református gyülekezet múltjáról, egyszóval a falu korabeli kulturális- és társadalmi életének motorja volt.

Először 1751-ből maradt fenn a faluból tanítói díjlevél. „Pénzbeli fizetés 10 forint, szemül búzája 10 köből, őszi vetése 2 köből, tavaszi 2 köből, stóla 4 máriás, passió mondásért 1 forint, szénája 2 szekér, fája 4 szekér, a halottaktól akár prédikációs, akár énekszóval 12 poltúra a harangozással együtt. Az iskolába járó fi és leány gyermekektől a taníttatásokért didactruma mester uramnak 7 forint. Ami kevés életkéje terem az eklézsia szántása után, azt tartozik az eklézsia behordani, mely érdemlett jutalmak megteljesítésére az nemes eklézsiait az Úr Isten segítse.”¹⁸

Gyakorlatilag ugyanilyen tartalmú a ránk maradt 1757-es díjlevél is.¹⁹

Az idők folyamán a díjlevél jelentősen módosult, a tanítói bér egyre nagyobb részét tette ki a készpénz illetmény.²⁰

A mester bére mindenkor alacsony volt. Sokszor még ezt a csekély jövedelmet is rendszertelenül kapta meg. A bérének behajtása a gyülekezeti tagoktól újra és újra késedelmet szenvedett, amelyhez a helyi, olykor a járási előljáróság segítségét kellett kérni. A XIX. század utolsó évtizedeitől a tanító javadalmát már államsegély egészítette ki.²¹

A XVIII. században a falusi iskolában csak hittant és olvasást tanítottak, az írás tanulásáért gyakran külön tandíjat kellett fizetni. Számtant is csak kivételes esetben oktattak. A magyar közoktatásügy rendezésére először 1777-ben került sor (I. Ratio Educationis). Ekkor indult meg az intézményes tanítóképzés is. A Ratio tantervei és szervezeti rendelkezései a protestáns iskolákra nem terjedtek ki. 1806-ban került sor a II. Ratio Educationis kiadására, amellyel szemben a protestáns iskolák ismét tiltakoztak, féltve tanügyi autonómiájukat. A következő évben ők is megpróbálták egységes koncepcióba foglalni a tananyagot, iskola-szervezetet, rendtartást. A reformátusok számára 1807-ben adták ki a Tiszántúli egyházkerület nevelési-, oktatási rendszerét tartalmazó Ratio Institutionist, amelyet „Álmosdi Ratio”-nak is neveznek, az elfogadó zsinat helyéről.

Ezen szabályzat a következő módon szervezte meg az elemi iskolákat. A kezdő gyermekek már meglévő két osztályához ugyanis még kettőt kívánt szervezni azok számára, akik nem tanultak tovább a latin iskolában. A tananyag meghatározása a köznapi élet szükségleteit szolgálta. Noha elképzelései nem mindenben valósultak meg, a XIX. század közepéig gyakorlatilag e rendelkezések alapján folyt az oktatás-nevelés a magyarországi református iskolák többségében.

18. SRKA. At. 640. Benke, 1934. ill. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 7.

19. SRKL. Kgg. II. 5. Papi can. vis. tanítói díjlevél 1757-ből.

20. SRKL. C., XCI., 46156/1870. ill. Kgg. III. 3. 241. fol./1831.

21. B.-A.-Z. M. Lt. IV. B. 818. 2752/1892., 3760/1894., 999/1896. és 259/1897.

Általában külön tananyaga volt a fiúknak és a lányoknak. A gyermekek ismeretanyaga classisok szerint bővült. Kezdetben maga az iskola-fenntartó gyülekezet sem fordított nagy gondot a tananyagra. 1799-ben az egyházlátogatási jegyzőkönyvbe lejegyezték, hogy a tanító feladata nem a tanulók könyv nélküli ismeretekkel való „ellátása”, hanem az írás és olvasás megtanítása. „A maga oskolás gyermekeitől általunk az eklészia előjáróknak is helybe hagyásával meg hagyatott, hogy ezután ne töltse idejét a (tanító) a könyv nélkül való tanulás által, hanem írásból, a nyomtatásból olvassa a nép előtt a prédikációkat, s könyörgéseket, úgy mindazonáltal, hogy azokat előre mindég bemutassa tiszt. prédikátor úrnak!”²²

Az egységes tanügyi rendezés ellenére helyi szinten tulajdonképpen a tanító azt tanított, amit maga is tudott. Az ismeretek eléggé szegényesek voltak.

A falusi iskolák tanulóinak számát a szülők társadalmi helyzete és az évszak határozta meg. Sok volt a hiányzás. Általában télen telt meg az iskola épülete. Tavasztól azonban a családok nagy többségének minden munkáskézre szüksége volt, s ilyenkor kiürültek az iskolapadok. A mezőgazdasági munkában a férj és a feleség, valamint a gyermekek egyaránt részt vettek. Télen a szegénység, a gyermekek téli öltözetének hiánya akadályozta az iskolába járást. Sok múltott a tanítón is, aki képességével, adottságaival befolyásolhatta a gyerekek iskolába járásának gyakoriságát.

1801-ben az egyházlátogatási jegyzőkönyvbe a következőt jegyezték le: „vagynak némely szülék, akik a magok gyermekeiket jártatni az oskolába nem szokták... a mester által felszokott jegyeztetni.”²³

Papiban a XVIII–XIX. században a felekezeti iskolába átlagosan 50–80 gyerek járt. (1786-ban 64, 1829-ben 74, 1836-ban 56 volt az

1786. Tanulóinak száma							
Helyi Papi							
1. osztály	2. osztály	3. osztály	4. osztály	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
6	5	5	12	10	3	23	64
<p>Handwritten notes in the table cells include names and possibly addresses of students, such as 'János', 'Péter', 'Miklós', etc.</p>							

A Papi elemi iskola tanulói 1786-ban.
(SRKL. A., XXI., 7849., 197.)

22. SRKL. R. D. VII. 6/2. can. vis. Papi 1799.

23. Uo. can. vis. Papi 1801.

iskolába járók száma.)²⁴ Jelentősebb növekedés a XIX–XX. század fordulóján következett be, összefüggésben a népességszám gyarapodásával, illetve az új népiskolai törvénnyel.

A szorgalmi időszak általában októbertől augusztusig tartott, de a falusi iskolákban a nagy szünet idejét részletekben is ki lehetett adni, alkalmazkodva a mezői munkákhoz. A tanulók félévente adtak számot tudásukról. A vizsgán általában nem csak a tanító, hanem a kiküldött „vizsgabiztos”, a vizitátorok és az iskolaszék tagjai is részt vettek. A jól felelőket megjutalmazták, a hiányos előmenetelt mutatókat – nem különben a tanítót – megfédtek.

A XIX. század második felében Eötvös József nevével fémjelzett 1868. évi XXXVIII. törvénycikk rakta le Magyarországon a világi jellegű, polgári közoktatásügy alapjait. A népiskolai oktatás a dualizmus későbbi korszakában is, az abban kijelölt keretek között folyt, feladata lényegében az írás-olvasás és számolás megtanítása volt.

Az elemi oktatás 1908-ban lett ingyenes. Az egyházat az elvesztett tandíj jövedelme helyett az állam segítséggel kárpótolta, de ezt a rendeletet a kormány arra is felhasználta, hogy nagyobb nyomást gyakoroljon az iskolára a tankötelezettség végrehajtása céljából.

A századfordulóra a gazdasági fejlődés, átalakulás a paraszti társadalom változását is maga után vonta. Az urbanizáció előrehaladása, a gazdaság fejlődésével együtt járó és a lakosság tömegeinek életkörülményeit átalakító viszonyok, valamint a kultúra tömeges terjedése már az első világháború előtt is sok százéves megrögzöttséget mozdított ki helyéről. Igaz, a látókörök beszűküléseinek hatására az áttörés lassult és korlátozottabb lett.²⁵

A református elemi népiskola 3–6. oszt. tanulói
1928/29-ben, Várhegyi Lajos református tanítóval.

(Fotó: Dr. Zongor Zoltánné tulajdona.)

24. Uo. can. vis. Papi 1829. ill. A., XXI., 7849., 197/1786. ill. SRKA. At. 640. Benke, 1934.

25. Cs. Kovács, 1996. 55.

A lányok iskolája a községben az 1910-es évek elején megszűnt, az épületből alakították ki az úgynevezett kisiskolát, ahol a 6 osztályos elemi iskola 1. és 2. osztályos tanulói tanultak, külön padsorban a fiúk és a lányok. A lány padsor előtt volt az úgynevezett számárpad. Az ülésrend osztályok és tanulmányi előmenetel szerint volt meghatározva. A tanítási idő délelőtt 8–12-ig és délután 1-től 5–6-ig tartott.²⁶

A tanulók fegyelmezéséhez a testi fenyítés meg volt engedve. A tanító 1–2 plágával (vesszőcsapás a tenyérre) büntette a rakoncátlankodó nebulókat. Súlyosabb esetben a padlón fekvő gyerek fenekére 3–12 botütést mért. Lányoknál nádpálcával suhintottak a tanítói asztalnak támaszkodó diák szoknyája alá. Gyakori büntetés volt fegyelmetlenség esetén, hogy a vétkes diáknak 50–100 darab osztást vagy szorzást kellett kiszámolnia a palatáblán.²⁷

Az iskolát a helyi vizitátorok rendszeresen látogatták, ellenőrizték. Utóbb a vizitátorok személye az iskolaszék tagjaiból került ki. Ők képviselték a fenntartó eklézsiát és a szülőket. Az iskola fenntartása az egyháznak komoly terhet jelentett. A kiadások a felekezet teherbíró képességéhez mérve nagyok voltak, de a gyülekezet mindenkor szívügyének tekintette az oktatást, ezért nem sajnálta az áldozatot.

A felekezeti iskola a miskolci tankerülethez tartozott, tanfelügyelősége is Miskolcon volt.

A történelem hosszú évszázadai során az iskoláztatás, az iskola fenntartása, a nevelés Hejőpapiban szinte kizárólag a református egyházközség joga, feladata volt. Az 1948-ban végrehajtott államosítás a felekezetek e jogkörét megszüntette.²⁸

A legelső iskolaépületről nem tudunk semmit. 1859-ben helyette egy újat építettek.²⁹ A presbitériumi jegyzőkönyvbe ezzel kapcsolatban a következőket jegyezték le: „Az 1859. évben a mai kor kívánalmainak s nemes községünk büszkeségének megfelelő fiú iskola építtetett.”³⁰

Ez az épület vályogfalú, zsindelellyel fedett volt, egy tanteremből és egy szoba-konyha-kamra tanítói lakásból állt. A parókia melletti épületet utóbb náddal fedték.³¹

Az iskolás tanulók számának gyarapodása szükségessé tette egy újabb iskola felépítését. Ez az úgynevezett kisiskola 1890-ben készült el. Egy

26. SRKA. Kf. 704. Szikszay, 1978. 82.

27. Uo.

28. HPH. Benke, 1956. 29.

29. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 10.

30. HOM. HTD. 79. 676. 1. Ferencz, 1962. 24.

31. Uo. 24–25. ill. SRKA. Kf. 704. Szikszay, 1978. 82.

tanteremből, egy előszobából, illetve 2 szoba-, előszoba-, konyha- és kamrából álló tanítói lakásból tevődött össze. Tetőjét faszindely fedte.³²

1901-ben épült meg az úgynevezett nagyiskola 7x13 méteres tanteremmel, előszobával és egy tanítói lakással, ami 2 szobából, előszobából, konyhából és kamrából állt. A 4 méter magas, nagy ablakokkal felhúzott épületet cseréptető fedte. Az iskola átadására 1901. szeptember 15-én került sor.³³

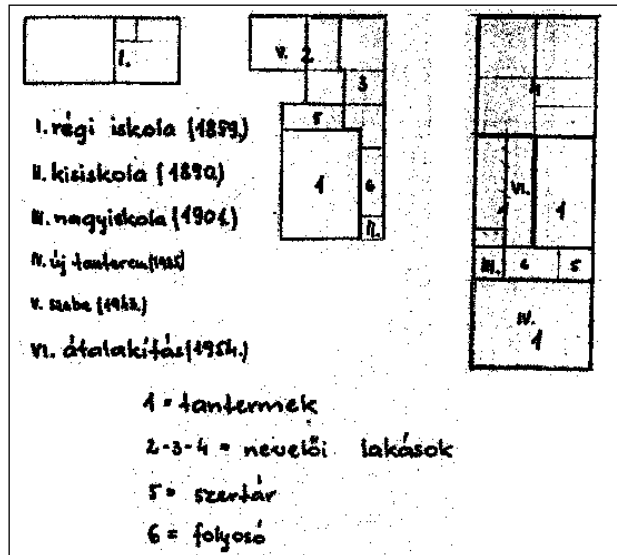
1935-ben tetemes állami segítséggel (4 000 pengő) a nagy iskolát annak keleti végén egy új tanterem hozzáépítésével három tanterőssé fejlesztették.³⁴

1943-ban a kisiskola tanítói lakásához új lakószobát építettek.³⁵

Az épületek 1948-ban állami tulajdonba kerültek, amiből 1954-ben a nagyiskola tanterméből és a tanítói lakás folyosójából társadalmi munkával két tantermet alakítottak ki. 1955-ben pedig elbontották a régi iskolát, ami akkor már kamrának sem volt jó.³⁶

Az állami oktatás

Az iskola 1948-ban 3 tanerős volt, 1958-ban már 10 nevelő dolgozott az intézményben, míg 1961-ben már 11 pedagógus oktatta, nevelte a hejőpapi gyerekeket. A részben osztott iskola 1954-ben vált teljesen osztottá.³⁷

Az iskolák alaprajza.

(HOM. HTO. 79.676.1. Ferencz, 1962. 25.)

32. Uo.

33. Uo.

34. MNM. EA. 4825. Várhegyi, 1936. 10. ill. HOM. HTD. 79. 676. 1. Ferencz, 1962. 25. Várhegyi Lajos és Asztalos Ferencné mellett 1935-ben Néma Irén volt a harmadik tanító.

35. HPH. Benke, 1956. 29.

36. HOM. HTD. 79. 676. 1. Ferencz, 1962. 25.

37. Uo. 32.

A tanárok, tanítók száma a szocializmus idejében növekedett, míg a tanulók száma változatosan alakult.³⁸

Hejőpapi általános iskolájának főbb adatai

év	tanulók száma	tanerők	osztálytermek
1927/28		2	2
1945/46	158	3	3
1948/49	221	5	3
1959/60	226	10	4
1965/66	267	10	4
1975/76	182	10	6
1985/86	158	11	8
1990/91	143	12	9
1995/96	136	13	9
1999/2000	155	13	10

Az általános iskolát kitűnő igazgatók irányították. Kovács Ferencet (1946–1950) Komlósi István (1950–1951), Vályi András (1951–1975), Takács Lajos (1975–1985), Hamvasné Doleszák Éva (1985–1989) és Bodnárné Morvai Ilona (1989-től) követte.³⁹

A változó tantestület névsora 2000/2001-ben: Bodnárné Morvai Ilona (igazgató), Papp Károlyné (igazgató-helyettes), Bálint Zoltánné, Bertalan Nikoletta, Drizner Anita, Driznerné Márton Gabriella, Gallai Judit, Gallainé Molnár Judit, Hegedűs Lászlóné, Kiss Ágoston, Kozma Gyuláné, Kozma Zsuzsanna, Krivács Erzsébet, Morvainé Vizsolyi Mária, Potyka Attiláné, Sztupjár Károlyné és Vékony Sándor.⁴⁰

Nevelői lakás és iskola 1961-ben.
(HOM. HTD. 79.676.1. Ferencz, 1962.)

38. Varga, 1970. 235. ill. B.-A.-Z. m. stat. évkönyvei.

39. HPH. közlése.

40. Uo.

Az 1954-es iskolabővítés után az 1960-as évek elején 195 000 Ft-os költséggel megépült a községi politechnikai terem, amelyet akkor korszerű felszereléssel láttak el.⁴¹

1966–1968 között az iskolát 6 tantermessé bővítették. Az 1980-as években létrehozták a jelenlegi tornaszobát, a szolgálati lakás átalakításával 2 új tantermet, igazgatói- és nevelői szobát, valamint vizesblokkot alakítottak ki. 1988-ban felújításra került a tető, valamint

Az általános iskola.

(Fotó: Kovács Zs.)

befejeződött a fűtés korszerűsítése, az olajkályhák helyett villanykályhákat szereltek fel. Mára elkészült a 12 tantermes-tornatermes új általános iskola jogerős építési engedéllyel rendelkező terve.⁴²

A szocialista korszakban az iskolához kapcsolódott az úttörőmozgalom meghonosodása. Hejőpapiban az úttörőszervezet

1948-ban alakult meg. A helyi úttörőcsapat a korszakra jellemző tevékenységeket folytatott. Részt vett különböző társadalmi munkákban (pl. hulladékgyűjtés, téglahordás a Tüzép telepen, kukorica-törés, borsó- vagy paprika-szedés a tsz-ben), öregek megsegítésében, kulturális seregszemléken, nyári táborozásokon stb.⁴³

A rendszerváltás után az úttörőmozgalom elhalt.

A politechnikum építése.

(Fotó: Dr. Zongor Zoltánné tulajdona.)

Úttörők téglát raknak a Tüzépen.

(HOM. HTD. 79.676.1. Ferencz, 1962.)

41. ÉM. 1964. 19. szám. 6. p.

42. HPH. közlése.

43. HOM. HTD. 79. 676. 1. Ferencz, 1962. 33–34.

Az óvoda

1950-ben alakult meg a községben az állandó jellegű napköziotthonos óvoda. Korábban csak nyári idény-napköziotthonos óvoda működött a községben. A település első óvónője Csengeri Zsuzsanna volt. 1953-tól

A napköziotthonos óvoda 1962-ben, korábban Nyilas Károly lakóháza.

(HOM. HTD. 79.676.1. Ferencz, 1962.)

már szakképzett, okleveles óvónő vezette az intézményt. 1958-tól 39 éven át Vizsolyi Kálmánné született Szilágyi Zsuzsanna volt az óvónő.⁴⁴

Az óvodás csoport 1964-ben.

(Fotó: Vizsolyi Kálmánné tulajdona.)

1978-tól két óvónője volt az intézménynek. Ettől kezdve reggel 7 órától délután 5-ig fogadták a gyerekeket. Korábban az óvoda reggel 8 órától délután 4-ig volt nyitva. 1986-tól két csoportos óvodává alakultak át, majd 1987-től 4 óvónői állást létesítettek. Jelenleg

mind a 4 óvónő helyi születésű lakos: Kopcsóné Vizsolyi Zsuzsanna, Farkas Irén, Fodor Piroska és Csörsz Piroska.⁴⁵

44. Uo. 34. ill. HPH. közlése.

45. HPH. közlése.

A református elemi iskola tanulói 1921-ben Takaró László tanítóval.

(Fotó: Nyilas Dániel tulajdona.)